

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΨΕΛΛΟΥ

ΕΞΗΓΗΣΙΣ

ΕΙΣ ΤΑ ΧΑΛΔΑΙΚΑ ΛΟΓΙΑ

SAPIENTISSIMI PSELLI

EXPOSITIO

IN ORACULA CHALDAICA.

*Est etiam simulacro locus suus in regione undique
[et omnino lucida.]*

Idola sive simulacra dicuntur a philosophis, quæ congenita quidem sunt præstantioribus, at tamen illis inferiora et deteriora. Exempli gratia, Deo mens congenita est, menti anima rationis particeps, animæ ratione præditæ irrationalis, irrationali natura, naturæ corpus, et corpori materia. Idololum itaque et imago Dei mens est, mentis anima rationalis, animæ rationalis irrationalis, irrationalis natura, naturæ corpus, corporis materia. Hic autem irrationalem animam vocat Chaldaicum oraculum animæ rationalis simulacrum, eo quod huic illa conata est, sed conditione inferiori: atque simulacro partem attributam esse in regione undique colustrata. Quo significat animam rationis expertem quæ imaginem animæ ratione præditæ refert, virtutum auxilio dum in hac vita moratur lustratam, curriculum vitæ humanæ finito ad regionem quæ supra lunam est redire, cuique sorte assignari locum undique luminosum, id est circumcirca et omni ex parte splendore fulgentem. Nam qui subter lunam locus est, undique tenebrosus est, et circumcirca caligine septus. Lunaribus vero alternatim lucidus et obscurus est, hoc una ex parte lumine clarus, ex altera tenebris oppletus: quemadmodum etiam ipsa luna media ex parte illuminata est, et ex media obtenebrata. Locus vero ille supra lunam, utrinque lucidus est sive omni ex parte colustratus. Dicit itaque oraculum, non solum animæ ratione præditæ superlunarem illam regionem undique luminosam esse destinatum, sed etiam illius imaginem animam brutam hac sorte dotatam, ut in regionem omni ex parte lucidam adsciscatur, modo splendida et pura e corpore exierit. Græcorum siquidem do-

Ἔστι καὶ εἰδώλων μέρος εἰς τόπον ἀμφιφάνοντα

Εἰδῶλον (1) λέγεται παρὰ τοῖς φιλοσόφοις, τὰ συμφυτῆ μὲν κρείττοσιν, ἐλάττωνα δὲ ἐκείνων τυγχάνοντα· οὖρον συμφυτῆς ὁ νοῦς τῶν θεῶν, καὶ τῶν νῶν ἡ λογικὴ ψυχὴ, καὶ τῆ λογικῆ ψυχῆ ἡ ἄλογος, καὶ σῆ ἀλόγῳ ἡ φύσις, καὶ τῆ φύσει τὸ σῶμα, καὶ τῶ σώματι ἡ ὕλη. Εἰδῶλον μὲν τοῦ μὲν Θεοῦ, ὁ νοῦς· τοῦ δὲ νοῦ, ἡ λογικὴ ψυχὴ· τῆς δὲ λογικῆς ψυχῆς, ἄλογος· τῆς δὲ ἀλόγου, ἡ φύσις, τῆς δὲ φύσεως, τὸ σῶμα, τοῦ δὲ σώματος, ἡ ὕλη. Ἐνταῦθα δὲ τὸ Χαλδαϊκὸν λόγιον εἰδῶλον φησὶ τὴν ἄλογον ψυχὴν τῆς λογικῆς. Συμφυτῆς γὰρ αὐτῆ (2) ἐν τῶ ἀνθρώπῳ, καὶ χείρων ἐκείνης. Καὶ φησὶν ὅτι καὶ εἰδώλων μέρος ἐστὶν εἰς τόπον ἀμφιφάνοντα, τούτεστιν, ἡ ἄλογος ψυχὴ ἧτις ἐστὶν εἰδῶλον τῆς λογικῆς ψυχῆς, καθαρθεῖσα δι' ἀρετῆς ἐν τῶ βίῳ, ἀνεισὶν εἰς τὸν ὑπὲρ σελήνην τόπον μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς τοῦ ἀνθρώπου ζωῆς· καὶ ἐπικληροῦται εἰς τὸν ἀμφιφαῆ, τούτεστιν ἀμφιφάνοντα λάμποντα, καὶ ὀλολαμπῆ. Ὁ μὲν γὰρ ὑπὸ σελήνην τόπος ἀμφικνεφῆς ἐστὶ, τούτεστιν ἀμφοτέρωθεν σκοτεινός. Ὁ δὲ σεληνικὸς, ἑτεροφάνης, ἡ ἑτεροκνεφῆς· τούτεστι, τῶ ἡμίσει (3) περιλάμπων, τῶ δὲ ἡμίσει σκότους μεστός. Καὶ γὰρ καὶ αὐτῆ ἡ σελήνη τοιαύτη ἐστὶ, τῶ μὲν ἡμίσει μέρος πεφωτισμένη, καὶ τῶ ἡμίσει ἀφώτιστος. Ὁ δὲ ὑπὲρ σελήνην τόπος ἀμφιφαῆς ἐστὶν, ἧτοι διόλου πεφωτισμένος. Λέγει οὖν τὸ λόγιον, ὅτι οὐ μόνον ἡ λογικὴ ψυχὴ ἀποκληροῦται εἰς τὸν ὑπὲρ σελήνην τόπον τὸν ἀμφιφαῆ, ἀλλὰ μέρος ἐστὶ καὶ τῶ εἰδώλων αὐτῆς, ἧτοι τῆ ἀλόγῳ ψυχῆ, ἀποκληρωθῆναι εἰς τὸν ἀμφιφαῆ τόπον, ὅταν διαυγῆς καὶ καθαρὰ ἐξέλθῃ τοῦ σώματος. Ὁ μὲν γὰρ Ἑλληνικὸς λόγος ἀθάνατον τιθεὶς καὶ τὴν ἄλογον τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴν, μέχρι τῶν ὑπὸ σελήνην στοιχείων αὐτῆν ἀνάγει· τὸ δὲ Χαλδαϊκὸν

JOANNIS OPSOPOEI NOTÆ.

(1) Εἰδῶλον. Hanc Pselli expositionem transtulit Gregoras Nicophorus in sua scholia, quæ commentatus est super librum Synesii de insomniis, pag. 441 et 445 editionis Parisinæ.

(2) Αὐτῆ. Legendum est αὐτῆ pro αὐτῆ, nempe animæ ratione præditæ.

(3) Τῶ ἡμίσει. Deest μὲν, ut ex Nicophoro, et opposita δὲ particula apparet: Τῶ μὲν ἡμίσει.

λόγιον καθαῖρον αὐτὴν καὶ ὁμόφρονα τῇ λογικῇ ψυχῇ ποιῶν, εἰς τὸν ἐπέκεινα τῆς σελήνης τὸν ἀμυρφαῖ ταύτην ἀποκαθιστᾷ. Καὶ τὰ μὲν τῶν Χαλδαίων δόγματα, τοιαῦτα. Οἱ δὲ τῆς εὐσεβείας ὑφηγηταὶ καὶ τῶν Χριστιανικῶν δογμάτων ὑποφῆται καὶ κήρυκες, οὐδαμοῦ τὴν ἄλογον ψυχὴν ἀνάγουσιν, ἀλλὰ θνητὴν διαρρήδην ὀρίζονται, Ἐλογον δὲ ψυχὴν τίθενται, τὸν θυμὸν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τὴν ὀρεγομένην γενέσεως. Οὕτω γοῦν ὁ Νυσσαεὺς Γρηγόριος ἐν τῷ περὶ ψυχῆς λόγῳ διέξεισιν.

Habent autem pro anima bruta iram et cupiditatem generationis appetitricem. Atque ita enarrando tradit Gregorius Nyssenus oratione *De anima*.

Μηδὲ τὸ τῆς ὕλης σκύβαλον κρημνῶ καταλείψης.

Ἐκ τῆς ὕλης σκύβαλον φησὶ τὸ λόγιον, τὸ τοῦ ἀνθρώπου σῶμα τὸ ἐκ τεσσάρων στοιχείων συγκείμενον καὶ, ὡς περὶ ἐν διδασκαλίᾳ λόγῳ καὶ παραινέσει φησὶ πρὸς τὸν διδασκόμενον, ὅτι Μη μόνον τὴν ψυχὴν σου πρὸς τὸν Θεὸν μετεώριον, καὶ τῆς βιωτικῆς συγχύσεως ὑπερτέραν ποιήσον, ἀλλ' εἰ δυνατόν, μηδὲ αὐτὸ τὸ σῶμα ὑπερ ἡμῶν, καὶ ὑπερ σκύβαλόν ἐστὶ τῆς ὕλης, τουτέστι πράγματι ἀπερριμμένον καὶ καταπεφρονημένον, καὶ ὕλης παίγιον, εἰς τὸν περιγίον καταλείψης κόσμον. Κρημνὸν γὰρ τὸν ἐνταῦθα τόπον ὀνομάζει τὸ λόγιον. Ὅσπερ γὰρ ἀπὸ μετεώρου τύπου τοῦ οὐρανοῦ, ἡ φύσις ἡμῶν ἐνταῦθα κατακρημνίζεται, Παραινᾷ οὖν, ἵνα καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα ὑπερ φησὶν ὕλης σκύβαλον, πυρὶ θείῳ ἐκδαπανήσωμεν, ἢ ἀπτελέγησαντες εἰς αἰθέρα κουφίσωμεν, ἢ μετερασθῶμεν ὑπὸ Θεοῦ εἰς τόπον αἴθλα καὶ ἀσώματον ἢ ἐνσώματον μὲν, αἰθέριον δὲ, ἢ οὐράνιον ὡς δὲ τετύχηκεν ὁ τε Θεοδότης Ἠλίας, καὶ πρὸ τούτου Ἐνώχ, μετεθεθέντες ἀπὸ τῆς ἐνταῦθα ζωῆς, καὶ εἰς θειότεραν ληξὶν ἀποκαθιστάντες, καὶ μηδὲ τὸ τῆς ὕλης σκύβαλον, ἦτοι τὸ ἐκτῶν σῶμα κρημνῶ καταλείπόντες. Κρημνὸς δὲ ἐστὶν, ὡς περὶ εἰρήκαμεν, ὁ περιγίος τόπος. Τὸ δὲ τοιοῦτον δόγμα εἰ καὶ θαυμαστόν ἐστὶ καὶ ὑπερφύε, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τῷ ἡμετέρῳ βουλήματι ἢ δαπάνῃ κεῖται τοῦ σώματος, καὶ ἢ πρὸς τὸν θειότερον τόπον τούτων μεταστάσις ἢ μόνης δὲ τῆς θείας ἔρχεται τὸ πρᾶγμα χάριτος, τῆς τῷ ἀπορρήτῳ πυρὶ τὴν ὕλην ἐκδαπανώσεως τοῦ σώματος. καὶ τὴν ἐμύριθῃ καὶ γεώδη φύσιν ἀχίματι πυρὶν μετεωρίζουσης εἰς οὐρανόν.

Μὴ ἐξάξης, ἵνα μὴ ἐξίτη ἔχουσά τι.

Τοῦτο τὸ λόγιον καὶ Ἡλιωτῖνος ἐν τῷ περὶ ἀλόγου ἐξαγωγῆς τίθησιν. Ἐστὶ δ' ὁ λόγος παραινέσις ὑπερφύης τε καὶ ὑπερήφανος. Φησὶ γὰρ μηδέ τι τὸν ἀνθρώπον πραγματεύεσθαι περὶ τὴν ἐξαγωγὴν τῆς ψυχῆς, μηδὲ φροντίζειν πῶς ἂν ἐξέλθοι τοῦ σώματος ἢ ἀλλὰ τῷ φυσικῷ λόγῳ τῆς διαλύσεως παταχωρεῖν. Αὐτὸ γὰρ τὸ ἐμύριμον εἶναι τινὰ περὶ τῆς τοῦ σώματος λύσεως, καὶ τῆς ἐνταῦθεν ἐξαγωγῆς τῆς ψυχῆς, μετάγει τὸν νοῦν ἀπὸ τῶν κρείττωνων, καὶ ἀπασχολεῖ περὶ τὴν τοιαύτην φροντίδα, ἐνθεν τοι οὐδὲ καθίρεται τελειώτατα ἢ ψυχῇ. Ἀσχολουμένοις οὖν ἡμῖν περὶ τὴν ἀνάλυσιν, ἐάν τινα καὶ ὁ θάνατος παραγένηται, οὐκ ἐλευθέρᾳ παντάπασιν ἔξεισιν ἢ

ctrina irrationalem hominis animam facit interitus nesciam, eamque usque ad elementa sub luna sita extollit; at Chaldaicum oraculum expiatam illam et cum rationis particeps anima amice conspirantem in regionem hanc quæ ultra lunam est, undique lucidam transvehit. Atque hæc quidem sunt statula Chaldæorum. Pietatis vero doctores et Christianorum dogmatum interpretes ac præcones nusquam locorum brutam animam ad superiora educunt, sed aperte interitui obnoxiam esse prolitentur. Habent autem pro anima bruta iram et cupiditatem generationis appetitricem. Atque ita enarrando tradit Gregorius Nyssenus oratione *De anima*.

Ne vero materiæ fæces in præcipitio relinquant.

Materiæ fæces appellat oraculum hominis corpus e qualuor elementis compositum, et tanquam docendo et exhortando discipulum alloquitur: Non solum animam tuam ad Deum eleva, et ut vitæ hujus turbas superet effice, sed, si fieri potest, ne quidem ipsum corpus quo amictus es, quodque materiæ fæx est rejicula et neglecta, et materiæ ludicrum, in terrestri mundo relinque. Præcipitium namque nominat oraculum locum hunc inferiorem. A cælo enim tanquam loco edito natura nostra huc præcipitatur. Admonet igitur, ut et ipsum corpus, quod per materiæ fæcem innuit, igne divino absumamus et expurgemus, aut decorticatim in æthera elevemus, aut a Deo ceu transvasemur in locum materiæ et corporis expertem; vel corpoream cum quidem, sed ætheream, vel cælestem, quem conseculi sunt Elias Thesbites et ante hunc Enoch, ab æe vita in longe diviniorem conditionem translati, materiæ sedimento, suo nempe ipsorum corpore, in præruptis locis nomine destituto. Est autem præruptus locus quemadmodum diximus, regio terrestris. Atque hoc dogma licet admirabile sit et excellens, non tamen in nostra voluntate sita est corporis illustratio et ad diviniorem locum translatio, sed pendet res tota a divina gratia, ut hæc ineffabili igne corporis materiam exurat, et prægravantem terrenamque naturam igneo vehiculo in cælum evehat.

Ne exigas animam, ne in exeundo lubens aliquid periclitetur.

Hoc oraculum refert etiam Plotinus in libro de animæ irrationalis educatione. Est autem insignis et magni momenti exhortatio: homini nimirum nihil quidquam molendum esse de animæ educatione, neque despiciendum quo pacto illa e corpore egrediatur; sed negotium naturali dissolutionis rationi permittendum. Anxietas enim et sollicitudo de corporis solutione, et animæ ex illo educatione, mentem a melioribus cogitationibus avocat, et curis ejusmodi occupat, unde perfecte anima purgari nequit. Si enim tunc mors nobis adveniat, quando curis de resolutione distringimur, anima non exit prorsus libera, sed relinens aliquid de vita affecti-

bus implicata. Affectum enim definit Chaldæus hominis de morte sollicitudinem. Nullius enim alterius rei curam habendam esse vult quam præstantiorum illuminationum. Verum neque de his admodum sollicite cogitandum, sed ubi teipsum angelicis et divinis potentiis nos in altiora extollentibus permiseris, omnibus quæ in corpore sunt, dicam et in anima, sentiendi instrumentis obstructis, absque ullis negotiorum curis et mentis agitationibus vocantem Deum sequendum esse.

Nonnulli simplicius oraculum exposuerunt: *Ne educas enim, inquit, ne exeat aliquid habens, id est, Ne te ante mortis naturalis terminum interimas, licet philosophia totus omni studio incubueris: nondum enim omnibus numeris absolutam lustrationem adeptus es. Unde licet anima e corpore via ista exilierit, exhibit tamen vitæ hujus corruptione quodammodo infecta. Si enim nos homines in hoc corpore tanquam in custodia et statione collocati sumus, quemadmodum sane Plato hac sententia divinitus accepta in arcanis sermonibus dixerat, nemo certe sibi mortem inferre debet antequam Deus moriendi necessitatem immiscrit. Atque hæc expositio melior est priore, et Christianæ doctrinæ prorsus congrua:*

Animo tuo ne subjicias immensa terræ spatia.

*Non est enim veritatis planta in terra.
Neque metire mensuram solis canonibus collectis:*

*Sempiterno Patris consilio fertur, non tua causa:
Relinque lunæ impetum: perpetuo currit vi necessi-*

latis.
*Astrorum procurus tua gratia non est conditus.
In acre avium latum remigium nunquam verax est:
Et victimarum viscerumque frusta, hæc omnia ludib-*

ria sunt.
*Erroris negotiatorum fulcra. Tu fuge ista,
Si velis sacrum pietatis hortum recludere,
Ubi virtus, sapientia et æquitæ consociantur.*

Chaldæus abducit discendi studiosam ab omni Græcorum sapientia, et soli Deo adhærere docet. *Ne animo tuo comprehendus (inquit) terræ infinitam mensuram: non est enim veritatis planta in terra; id est, Non sollicite mente tua inquiras magna terræ spatia, quemadmodum geographi facere solent terram dimittendo: quia veritatis semen in terra non est. Neque metere vias solis regulis ad cam rem observatis et collectis: sempiterno patris consilio volvitur, non propter te; id est, Ne circa motum et doctrinam astrorum occuperis. Hæc enim non vitæ tuæ causa moventur, sed perpetuo voluntur secundum voluntatem Dei. Relinque lunæ impetum,*

JOANNIS OPSOPOEI NOTÆ.

(4) Μὴ τὰ. Porum versuum sententia expressa exstat in Sibyllinorum oraculorum lib. III.

(5) Ἡλίου. Metrum requirit ἡελίου. Sed id in his magicis oraculis non admodum curiose observatur.

(6) Αἰδίῳ. Marsilius Ficinus lib. IV *De animorum immortalitate*, cap. ult., agnoscit hunc versum.

(7) Καὶ θουσιῶν. Citatur hic versus a Synesio in lib. *De insomniis*, pag. 102, nonnihil varians. Verba

ψυχῇ, ἀλλ' ἔχουσά τι τῆς ἐμπαθεστέρως ζωῆς. Πάθος γὰρ ὀρίζεται ὁ Χαλδαῖος τὸ φροντίζειν περὶ τοῦ θανάτου τὸν ἀνθρώπον. Δεῖ γὰρ, φησί, μηδεὶς ἐτέρου φροντίζειν, ἢ τῶν κρείττωνων ἐλλάμψεων· μᾶλλον δὲ μηδὲ περὶ τούτων φροντίζειν· ἀλλ' ἀφεικῶτα ἑαυτὸν ταῖς ἀναγούσαις ἡμᾶς ἀγγελικαῖς ἢ θείοις δυνάμεσι, καὶ τὰ τοῦ σώματος μύσαντα αἰσθητήρια, εἰπεῖν δὲ καὶ τὰ τῆς ψυχῆς, ἀπολυπραγμονήτως καὶ ἀνενοήτως ἐπασθαι τῷ καλοῦντι Θεῷ.

Τινὲς δὲ ἀπλούστερον ἐξηγήσαντο τὸ λόγιον· Μὴ ἐξαξίης γὰρ, φασίν, ἵνα μὴ ἐξίη ἔχουσά τι· τουτέστι, Μὴ προανέλθῃς σαυτὸν τοῦ φυσικοῦ θανάτου, καὶ πᾶν περιλοσόφηκας· οὕτω γὰρ τῆς τελεστάτης καθάρσεως ἔτυχες. Ἐνθεν καὶ ἀφιπταμένη ἡ ψυχὴ τοῦ σώματος διὰ τῆς τοιαύτης ἐξαγωγῆς, ἔχουσί τι τῆς θνητοειδοῦς ζωῆς ἕξειςιν. Εἰ γὰρ καὶ ὡς ἐν φρουρᾷ τῷ σώματι ἐσμεν οἱ ἄνθρωποι, ὡς περὶ δὴ καὶ Πλάτων εἰρήκει ἐν ἀπορρήτοις λόγοις ἀνωθεν τὴν δούξαν μεμαθηκώς, ἀλλ' οὐ θεὸς ἑαυτὸν ἀποκτεῖναι τινα, πρὶν ἀνάγκην ὁ θεὸς ἐπιπέμψῃ. Καὶ κρείττων ἡ ἐξήγησις αὕτη τῆς προτέρας, καὶ τῷ Χριστιανικῷ λόγῳ συμβαίνουσα·

Μὴ τὰ (4) πελώρια μέτρα γαίης ὑπὸ σὴν φρένα
[βάλλου·

Ὁὐ γὰρ ἀληθείης φυτὸν ἐνὶ χθονί.

Μηδὲ μέτρει μέτρα ἡλίου (5) κανόνας συνα-

θροίσας·

Ἀιδίῳ (6) βουλή φέρεται Πατρὸς, οὐχ ἕνεκέν σου·

Μήνης ῥοῖζον ἕασον· αἰεὶ τρέχει ἔργῳ ἀνάγκης·

Ἀστέριον προπύρευμα σέθεν χάριν οὐκ ἐλοχεύθη·

Ἄθροισ ὀρνίθων ταρασὸς πλατύς, οὐ ποτ' ἀληθής.

Καὶ θουσιῶν (7) σπλάγγων τε τομαί· τὰδ' ἀθύρ-

ματα πάντα,

Ἐμπορικῆς ἀπάτης στηρίγματα· Φεύγε σὺ ταῦτα,

Μέλλων εὐσεβείης ἱερὸν παράδεισον ἀνοίγειν,

Ἐνθ' ἀρετῇ, σοφίᾳ τε καὶ εὐνομίᾳ συνάγονται.

Ἀπάγει τὸν μαθητεύμενον ὁ Χαλδαῖος πάσης Ἑλληνικῆς σοφίας, καὶ μόνῳ προσκολλᾶν οἴεται τῷ Θεῷ. Μὴ τὰ πελώρια γὰρ, φησί, μέτρα γαίης ὑπὸ σὴν φρένα βάλλου· οὐ γὰρ ἀληθείης φυτὸν ἐνὶ χθονί· τουτέστι, Μηδὲ τὰ μεγάλα μέτρα τῆς γῆς πολυπραγμονεῖ τῇ σὴ φρενί, ὡς περὶ οἱ γεωγράφοι ποιοῦσι καταμετροῦντες τὴν γῆν· σπέρμα γὰρ ἀληθείας οὐκ ἔστιν ἐν γῆ. Μηδὲ μέτρει μέτρα ἡλίου κανόνας συναθροίσας· αἰδίῳ βουλή φέρεται Πατρὸς, οὐχ ἕνεκα σοῦ· τουτέστι, Μὴ ἀσχολοῦ περὶ ἀστρονομίαν· οὐ γὰρ ἕνεκέν τῆς σὴς ζωῆς τὸν δρόμον ποιεῖται, ἀλλ' αἰδίως κινεῖται κατὰ τὸ τοῦ Θεοῦ βούλημα. Μήνης ῥοῖζον ἕασον, αἰεὶ τρέχει

ejus sunt: Ἀλλὰ τοῦτο μὲν παρελήφθω παραστατικὸν τῆς ἀξίας, τῆς κατὰ τὴν ἐν φαντασίᾳ ζωὴν πρὸς τοὺς ἀπογινώσκοντας αὐτῆς καὶ τὰ ἐλάττω, ὡς οὐδὲν ἠδύμα οὕτω γινώσκειν ὑπὸ περιττῆς σοφίας προστετηκότας τοῖς ὑπὸ τῶν λογίων ἀποκηρύκτοις. Φησί γὰρ

Ὁὐ θουσιῶν σπλάγγων τε τομαί· τὰδ' ἀθύρματα
[πάντα.

Καὶ φεύγειν αὐτὰ παρακελεύεται.

ἔργῳ ἀνάγκης. τούτεστι, τὸ τῆς σελήνης εὐτροχὸν κίνημα μὴ πολυπραγμόνει· τρέχει γὰρ αὕτη οὐ διὰ σέ, ἀλλ' ὑπὸ κρείττονος ἀνάγκης ἀγομένη. Ἀστέριον προπόρευμα σέθεν χάριν οὐκ ἐλοχεύθη, τούτεστιν, οἱ προηγούμενοι τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων, ἢ τῶν πλανωμένων, οὐ χάριν σοῦ τὴν ὑπόστασιν ἔλαβον. Ἀἰθριος ὀρνίθων ταρσός, πλατὺς, οὗ ποτ' ἀληθής. τούτεστιν, ἡ διὰ τῶν πετομένων ὀρνίθων ἐν τῇ ἀέρι τέχνη, ἣν δὴ καὶ οἰωνιστικὴν ὀνομάζουσιν, οὐκ ἔστιν ἀληθής, περιεργαζομένη πτήσεις αὐτῶν, καὶ κλαγγάς, καὶ καθέδρας. Ταρσὸν δὲ πλατὺν, τὴν τῶν ποδῶν αὐτῶν λέγει βάσιν πλατεῖαν οὔσαν, διὰ τὴν τῶν δακτύλων ἔκτασιν διεργαζομένων τῇ μεταξὺ δέρματι. Καὶ θυσιῶν σπλάγχχνων τε τομαί, τὰδ' ἀθύρματα πάντα, τούτεστιν, ἡ θυτικὴ καλουμένη ἐπιστήμη, ἣ γούν ἡ διὰ τῶν θυσιῶν τῶν μελλόντων ζητοῦσα τὴν πρόγνωσιν, καὶ ἡ διὰ τομῆς τῶν σπλάγχχνων τῶν σφαζομένων ἱερείων, παίγνια εἰσιν ἄντικρυς. Ἐμπορικῆς ἀπάτης στηρίγματα· τούτεστιν ἀφορμαὶ κέρδους ἀπατεῖλαι. Μὴ τοίνυν (φησὶ) πολυπραγμόνει σὺ μαθητευόμενος ὑπ' ἐμοῦ, μέλλων εὐσεβείης ἱερὸν παράδεισον ἀνοίγειν. Ἱερὸς δὲ παράδεισος εὐσεβείας κατὰ Χαλδαίους, οὐχ ὅν ἡ τοῦ Μωυσεῖος βίβλος φησὶν, ἀλλ' ὁ λειμὼν τῶν ὑψηλοτάτων θεωριῶν, ἔνθα τὰ ποικίλα τῶν ἀρετῶν δένδρα, καὶ τὸ ξύλον τὸ γνωστικὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ, τούτεστιν ἡ διακριτικὴ φρόνησις, ἡ διαιροῦσα τὸ κρεῖττον ἀπὸ τοῦ χείρονος· καὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, τούτεστι τὸ φυτὸν τῆς θείας ἐλλαμψεως τῆς καρποφοροῦσης τῆ ψυχῆ ζωὴν ἱερωτέραν καὶ κρεῖττονα. Ἐν τούτῳ γούν τῷ παραδείσῳ καὶ ἀρετὴ καὶ σοφία καὶ εὐνομία φέρονται. Ἔστι δὲ ἀρετὴ, μία μὲν ἡ γενικὴ, πολλαὶ δὲ αἱ κατ' εἶδη διαιρούμεναι. Σοφία δὲ ἔστιν ἡ τούτων ἀπάντων περιεκτικὴ, ἣν ὡς μόνον ἀρρήτον ὁ θεὸς προβάλλεται νοῦς. Τῶν δὲ τοιούτων Χαλδαϊκῶν παραινέσεων, τὰ μὲν πλείω καὶ ταῖς καθ' ἡμᾶς εἰσηγήσει καταδὴλά πῶς εἰσι· τινὰ δὲ καὶ ἠθέτηται. Τοῦ γὰρ καθ' ἡμᾶς δόγματος διαβρῆθην φάσκοντος διὰ τὸν ἄνθρωπον τὴν ὀρατὴν γεγενῆσθαι κτίσιν, ὁ Χαλδαῖος τὸν λόγον οὐ παραδέχεται, ἀλλ' ἀπίστως τίθεται κινεῖσθαι τι κατ' οὐρανόν, ἔργῳ ἀνάγκης, οὐχ ἕνεκεν ἡμῶν.

Δίξω [καὶ] ψυχῆς ὄχετόν, ὅθεν ἢ τίνι τάξει
Σώματι θητεύσας ἐπὶ τάξιν ἰθὺς ἀνκοστήσεις,

..... Ἱερῷ λόγῳ ἔργον ἐνώσας.

Τούτεστι, ζήτησι τὴν ἀρχὴν τῆς ψυχῆς, πόθεν παρήχθη καὶ ἐδοῦλευσε σώματι, καὶ πῶς ἂν τις ταύτην ἀνκοτησάμενος καὶ ἐγείρας διὰ τῶν τελεστικῶν ἔργων, παναγάγῃ ὅθεν ἀφίκετο· Ἱερῷ λόγῳ ἐνώσας τοῦτο δὲ τοιούτον ἔστιν. Ἱερὸς ἔστιν ἡμῖν ὁ λόγος, ἡ νοερά ζωὴ, μᾶλλον δὲ ἡ ὑψηλοτέρα δύναμις τῆς ψυχῆς, ἣν ἄνθος νοῦ ἐν ἑτέροις ὀνομάζει τὸ λόγιον. Ἀλλ' οὗτος ὁ ἱερὸς λόγος ἀδονατεῖ ἀφ' ἑαυτοῦ πρὸς τὴν ὑψηλοτέραν ἀναγωγὴν, καὶ πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ περίληψιν. Καὶ ὁ μὲν τῆς εὐσεβείας λόγος χειραγωγεῖ τοῦτον πρὸς θεόν, διὰ τῶν ἐκεῖθεν ἐλλάμψεων· ὁ δὲ Χαλδαῖος διὰ τῆς τελεστικῆς ἐπιστήμης. Τελεστικὴ δὲ ἐπιστήμη ἔστιν, ἡ οἷον τελειοῦσα τὴν

A *semper necessitatis opere currit, hoc est, ne anxie scrutaris lunæ volubilem motum, non enim propter te currit illa, sed agitur a necessitate potiore. Stellarum progressus tua causa factus non est; id est, stellarum duces ac præfecti, tam fixarum quam erraticarum, essentiam sive substantiam suam non in tui gratiam nacti sunt. Æthericæ avium plantæ latæ non sunt veraces, id est, ars, ex avium in aere volantium inspectione, quam etiam auguralem scientiam nominant, curiose illarum volatum, garritum, et sedes observans, vera non est. Latam autem plantam vocat, dilatatum pedum gressum, ob digitorum extensionem cute inter illos media quam longissime diducta. Et victimarum viscerumque sectiones, hæc omnia ludibria sunt; id est, ars sacrificandi, tam ea quæ futura per victimas, quam quæ per viscerum mactatarum hostiarum dissectionem inquiri, manifesta ludicra sunt. Negotiatorum erroris fulcra, id est, lucri fraudulentæ captationes. Ne igitur (ait) tu meæ disciplinæ traditæ istiusmodi curiose indageris, si quidem sacrum pietatis hortum tibi patere velis. Est autem sacer pietatis hortus sive paradisos secundum Chaldæos, non quem Moysis liber prædicat, sed altissimarum contemplationum pratium, in quo sunt variæ virtutum arbores et lignum cognitionis boni et mali, id est prudentia dijudicatrix, bona a pravis segregans; lignum denique vitæ, id est planta illustrationis divinæ, quæ animæ fructum sanctioris et melioris vitæ producit. In hoc igitur paradiso sunt virtus, sapientia et æquitas. Est autem virtus una quidem genere, sed plures specie diversæ. Sapientia vero omnes virtutes in se complectitur, quam ut solam ineffabilem mens divina profert. Atque exhortationum istarum Chaldaicarum pars magna quodammodo e nostrorum institutis aperta est, pars vero falsa et ex ethnicorum doctrina desumpta. Nam cum nostra doctrina manifeste asserat creaturam omnem visui subjectam hominum causa conditam fuisse, Chaldæus istud verbum omnino non admittit, sed perpetuo cursu caelestia ferri tradit vi necessitatis, non propter nos.*

Scrutare animæ rivum, unde aut quo ordine.

*Corpori mercenaria opera præstita ad dignitatem
[iterum extollas,*

Sacræ rationi opere adjuncto.

D Hoc est, quære animæ originem, unde producta corpori inservierit, et quo pacto illa sacrarum caeremoniarum opere refocillata, lustrata atque erecta, eo unde venerat reduci queat, *sacræ ratione conjuncta*. Id quod ita intelligendum venit. Sacra ratio in nobis est vita intellectu prædita aut potius suprema animæ facultas, quam mentis florem alicubi oraculum appellat. Verum sacra ista ratio nequit suo opus ductu et auspicio ad superiora aspirare et res divinas comprehendere. Atque pietatis quidem institutum ad Deum illam manu dicit ope illuminationum sive institutionum caelitus immissarum; Chaldæus vero ritum ac caeremoniarum

scientia. Quæ scientia rituum initiatrix animam perfectam reddit ope et potentia materialium terrestrium. Huic igitur (ait) sacræ rationi cum opus universi, id est cum sacræ rationi animæ, sive præstantiori illius facultati caeremoniarum opus conjunxeris. Et Gregorius quidem Theologus e nostris, ratione et contemplatione animam ad divina evehit, ratione quæ in nobis principatum obtinet intellectuque prædita est, contemplatione, quæ superne veniens illuminatio est. Plato vero ratione et intellectu essentiam generationis expertem principioque carentem a nobis comprehendî posse statuit. At Chaldæus ait non aliter nos ad Deum deduci posse, nisi animæ vehiculum materialibus caeremoniis aptum reddamus atque firmemus; arbitratur enim animam lignis, herbis et carminibus lustrari, agilioremque ad ascensum reddi.

Ne deorsum vergas, locus præruptus in terra subjacet, De gradibus trahens septem vias habentibus, sub
[quibus
Necessitatis solum est.

Oraculum admonet animam quæ a Deo proxima est, ut huic soli tota mente adhaereat, neque ad terrena cursum inflectat: quod immensus a Deo in terram pateat hiatus, qui animas per limina septem tramitum detrahât. Sunt autem limina septem tramitum, septem errantium stellarum orbis. Si itaque superne deorsum anima pulaverit, per septem illarum orbis in terram feretur. Sed istud septem circulatorum iter tanquam per gradus quosdam ad necessitatis solum deducit: quo cum anima pervenerit, inevitabili mundi terreni desiderio lenetur.

Nomina barbara nunquam mutaveris:

Id est, singulæ gentes habent nomina quædam divinitus data, quæ incredibilem vim habent in sacris. Ne igitur illa commutes aut transferas in Græcorum sermonem, ut est nomen Seraphim, Cherubim, Michael, Gabriel. Sic enim juxta Hebræorum dialectum prolata singularem et ineffabilem efficaciam in sacrorum administratione habent at in Græca nomina commutata, prorsus imbecillum. Ad me quod attinet, Chaldæorum sacra omnino non probo, neque illorum doctrinæ assentior. Vix autem oraculi obscuritatem tibi retexi.

Mundus habet quadamtenus sustentatores intellectu
[præditos et immobiles.

Chaldæi posuerunt potentias in mundo, quas nominarunt mundi duces sive rectores, quod mundum motibus cum providenti cura regant. Has igitur potentias sive facultates appellat oraculum sustentatores, quod mundum universum sustineant. Atque immobilitate quidem declaratur illarum vis firma ac stabilis, sustentatione vero custodiæ atque conservationis cura. Istas autem facultates designant per solas mundorum causas et immobilitatem. Sunt

ψυχὴν διὰ τῆς τῶν ἑνταῦθ' ὀλικῶν δυνάμεως. Τούτῳ γοῦν, φησὶ, τῷ ἱερῷ λόγῳ ἔργον ἐνώσας, τούτεστι συνάψας τῷ ἱερῷ λόγῳ τῆς ψυχῆς, ἦτοι τῇ κρείττονι δυνάμει τὸ τῆς τελευτῆς ἔργον. Καὶ ὁ μὲν καθ' ἡμᾶς Θεολόγος Γρηγόριος λόγῳ καὶ τῇ θεωρίᾳ τὴν ψυχὴν ἀνάγει πρὸς τὰ θειότερα· λόγῳ τῷ καθ' ἡμᾶς τῷ νοερωτέρῳ καὶ κρείττονι, θεωρίᾳ τῇ ὑπὲρ ἡμᾶς ἐλλάμψει. Ὁ δὲ Ἠλλάτιον λόγῳ καὶ νοήσει περιληπτὴν ἡμῖν τὴν ἀγέννητον οὐσίαν τίθεται· ὁ δὲ Χαλδαῖος οὐκ ἄλλως φησὶν ἡμᾶς ἀνάγεσθαι πρὸς Θεὸν, εἰ μὴ δυναμιόσομεν τὸ τῆς ψυχῆς ὕχημα διὰ τῶν ὀλικῶν τελευτῶν οἶεται· γὰρ καθαίρεσθαι τὴν ψυχὴν λίθοις καὶ πόαις καὶ ἐπιδαῖς, καὶ εὐτροχὸν εἶναι πρὸς τὴν ἀνάβασιν.

enim animam lignis, herbis et carminibus lustrari,

B Μὴ [δὲ] κάτω·εύσης, κρημνὸς κατὰ γῆς ὑπόκειται, Ἑπταπόρου σύρων κατὰ βαθμίδος, ὑφ' ἣν ὁ τῆς Ἀνάγκης θρόνος ἐστίν.

Τὴν μετὰ Θεὸν οὖσαν ψυχὴν τὸ λόγιον νοουθετεῖ ἐκείνῳ μόνῳ προσέχειν τὸν νοῦν, καὶ μὴ κάτω τὴν ῥοπὴν ποιεῖσθαι· πολὺς γὰρ ὁ ἀπὸ Θεοῦ κατὰ γῆν κρημνὸς, σύρων τὰς ψυχὰς διὰ τῆς ἑπταπόρου βαθμίδος. Ἑπτάπορος δὲ βαθμὶς, αἱ τῶν ἑπτὰ πλανητῶν σφαῖραι εἰσι. Νεύσασα γοῦν ἄνωθεν ἡ ψυχὴ, φέρεται ἐπὶ γῆν διὰ τῶν ἑπτὰ τούτων σφαιρῶν. Ἡ δὲ τῶν ἑπτὰ κύκλων ὡς διὰ βαθμίδος καθοδὸς ἐπὶ τὸν θρόνον ἄγει τῆς ἀνάγκης· οὐ δὲ γενομένη ἡ ψυχὴ τὸν περιγίον κόσμον ποθεῖν ἀναγκάζεται.

C Ὄνόματα (8) βάρβαρα μὴ ποτ' ἀλλάξης.

Τούτεστιν, εἰσὶν ὀνόματα παρ' ἐκάστους ἔθνεσι θεοπαράδοτα, δυνάμιν ἐν ταῖς τελευταῖς ἀρρήτων ἔχοντα. Μὴ οὖν μὴτ' ἀλλάξης αὐτὰ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον· οἷον τὸ Σεραφεῖμ, καὶ τὸ Χερουβείμ, καὶ τὸ Μιχαήλ, καὶ τὸ Γαβριήλ. Οὕτω μὲν λεγόμενα κατὰ τὴν Ἑβραϊκὴν διάλεκτον, ἐνέργειας ἐν ταῖς τελευταῖς ἔχει ἀρρήτων· ἀμειφθέντα δὲ ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς ὀνόμασιν, ἄσθενῆ. Ἐγὼ δὲ οὐ τὰς Χαλδαϊκὰς δέχομαι τελευτὰς, οὔτε τῷ δόγματι πάνυ προστίθεμαι. Ἀνεκάλυψα δὲ σοι μόλις τοῦ λόγου τὴν κρυφιώτα.

Ὡς ἔχει κόσμος νοερῶς ἀνοχῆς ἀκαμπεῖς.

D Δυνάμεις ἐν τῷ κοσμῷ οἱ Χαλδαῖοι τίθενται, καὶ ὀνόμασεν αὐτὰς κοσμαγωγὸς ὡς τὸν κόσμον ἀγούσας προνοητικῶς κινήσει. Ταύτας οὖν τὰς δυνάμεις ἀνοχῆς καλεῖ τὸ λόγιον, ὡς τὸν πάντα κόσμον ἀνεχούσας· τῷ μὲν ἀκαμπεῖ τῆς σταθερᾶς αὐτῶν δηλουμένης δυνάμεως· τῷ δὲ ἀνοχικῷ, τῆς φρουρητικῆς. Ταύτας δὲ τὰς δυνάμεις, διὰ μόνης τῶν κόσμων αἰτίας καὶ ἀκλινοῦς ὀρίζονται. Εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεραι δυνάμεις λεγόμεναι παρ' αὐτοῖς μαλίκτοι, οἷον

JOANNIS OPSOPÆI NOTÆ.

(8) Ὄνόματα. Refert oraculum cum sua interpretatione Nicephorus in scholiis ad Synesium pag. 96.

Vide quoque eruditam ejus explicationem apud Origenem, lib. contra Celsum.

ἐντονοι καὶ ἀνεπίστροφοι πρὸς τὰ τῆδε, καὶ τὰς ψυχὰς ποιοῦσαι τοῖς θελητηρίοις μὴ μειλίσσεσθαι πάθεισιν.

Ἐνέργει περί τὸν (9, 10) Ἐκατινὸν στροφάλον.

Ἐκατινὸς στροφάλος σφαῖρά ἐστι χρυσῆ, μέσον σάπφειρον περικλείουσα, διὰ ταυρείου στρεφομένη ἱμάντος, δι' ὅλης (11) αὐτῆς ἔχουσα χαρακτῆρας ἦν δὲ στρέφοντες ἐποιοῦντο τὰς ἐπικλήσεις. Καὶ τὰ τοιαῦτα καλεῖν εἰώθασιν Ἰγγας (12), εἴτε σφαιρικὸν εἶχον, εἴτε τρίγωνον, εἴτε καὶ διὰ σχῆμα. Ἄ δὲ δονοῦντες τοὺς ἀστέρας ἢ κτηνώδεις ἐξεφώνουν ἤχους, γελῶντες, καὶ τὸν ἀέρα μαστίζοντες. Διδάσκει οὖν τὴν τακετὴν ἐνεργεῖν, ἥτοι τὴν κίνησιν τοῦ τοιαύτου στροφάλου, ὡς δύναμιν ἀπόρρητον ἔχουσαν. Ἐκατινὸς δὲ καλεῖται, ὡς τῆ Ἐκάτη ἀνακείμενος· ἢ ὡς Ἐκάτη θεὸς ἐστὶ παρὰ Χαλδαίοις, ἐν δεξιᾷ μὲν αὐτῆς ἔχουσα τὴν πηγὴν τῶν ἀρετῶν. Ἔστι δὲ τὸ πᾶν φλόγαρον.

Πολλάκις ἦν λέξης μοι, ἀθρήσεις πάντα λέοντα.
Οὔτε γὰρ οὐράνιος κυρτὸς τότε φαίνεται ὕγκος,
Ἄστέρες οὐ λάμπουσι, τὸ μὴνης φῶς κεκάλυπται,
Χθῶν οὐχ ἔστηκεν· βλέπεται δὲ πάντα κεραυνοί,

Ἐν τῶν ἐν οὐρανῷ δώδεκα ζωδίων λεγομένων ἐστὶν ὁ λέων, οἶκος ἡλίου λεγόμενος οὐ τὴν πηγὴν, ἥτοι τὴν αἰτίαν τῆς λεοντοειδοῦς ἐξ ἀστέρων συνθέσεως, λεοντοῦχον ὁ Χαλδαῖος καλεῖ. Ἐν οὖν ταῖς τελεταῖς, φησὶν, ἐὰν ἐξ ὀνόματος καλέσης τὴν ταύτην πηγὴν, οὐδὲν ἕτερον ἴδης ἢ ἐν οὐρανῷ ἢ φάσμα λεόντιον. Οὔτε γὰρ ὁ κυρτὸς τοῦ ἀνθρώπου ὕγκος ἥτοι ὁ περιφερῆς φανεῖται σοι, οὔτε ἀστέρες ἀγάσουσιν, ἀλλὰ καὶ ἡ σελήνη κεκάλυπται, καὶ σεισμοῖς τὰ πάντα δονεῖται. Οὐκ ἀναιρεῖ δὲ τὴν οὐσίαν ἢ τοιαύτη λεοντοῦχος πηγὴ, ἀλλὰ τὸ ἡγεμονικὸν τῆς ἰδίας ὑπάρξεως ἀποκρύπτει τὴν θεωρίαν αὐτῶν.

Πάντοθεν ἀπλάστιψ ψυχῆ πυρὸς ἠνία τεῖνον.

Ἀπλάστον ψυχὴν ὀνομάζει τὸ λόγον τὴν ἀμόρφωτον καὶ ἀδιὰτύπωτον, ἢ τὴν ἀπλουστάτην καὶ καθαρωτάτην· ἠνία δὲ τοῦ πυρὸς τῆς τοιαύτης ψυχῆς, τῆς θεουργικῆς ἐστὶ ζωῆς ἢ εὐλυτος ἐνέργεια, ἀνατείνουσα τὸν νοῦν τὸν πύρινον εἰς αὐτὸ τὸ θεῖον φῶς. Πάντοθεν οὖν τῆ ἀπλάστιψ ψυχῆ τὰ τοῦ πυρὸς ἠνία τεῖνον, τούτεστι, καὶ ἀπὸ τῆς νοερᾶς δυνάμεως, καὶ ἀπὸ τῆς διανοητικῆς, καὶ ἀπὸ τῆς δοξαστικῆς, εἴτω τῆ ψυχῆ σπούδασμα, ἵνα καταλλήλως ἐκάστη δυνάμει τὰς θείας εἰσδέξηται φωταγωγίας. Τοῦτο γὰρ φησι τὸ, πυρὸς ἠνία τεῖνον, Ἄλλ' ἢ φύσις ὀκλάζουσα, καὶ κατὰ τὰς δευτέρας ζωᾶς ἐνεργεῖ.

JOANNIS OPSOPÆI NOTÆ.

(9-10) Ἐκατινὸν. Legitur cum expositionis parte in Nicephorī scholiis ad Synesium pag. 96 edit. Græcæ, ubi ἐκατικὸς scribitur.

(11) Δι' ὅλης. Nicephorus legit. δι' ὅλης δὲ τῆς

A vero et aliæ nonnullæ potentiæ quas implacabiles vocant, ut quæ validæ atque fixæ ad hæc inferiora nunquam flectuntur, et in causa sunt ut animæ ab affectuum illicebri neuliquam demulceantur.

Operare circa Hecatinum circulum.

Hecatinus circulus orbis est aureus, in medio sapphirum inclusum complectens, loco bubulo conversus, undiquaque varias figuras et characteres habens : quem rotantes, perficiebant invocationes. Atque istiusmodi sunt quæ jungas vocare solent sive orbicularem, sive triangularem, sive aliam quamcunque figuram habeant. Atque dum circumagitant orbem illum, sonos inconditos vel etiam belluinos cum clamore emittunt ridentes et acrem flagris ferientes. Docet itaque ritus operationem, sive circuli ejusmodi agitationem, ut quæ vires arcanas habeat. Vocatus autem circulus ille Hecatinus quia Hecatæ dedicatus est. Quæ Hecate Chaldæis dea est, et in dextra sui parte virtutum fontem habet. Est autem hoc oraculum plane futile.

Si sæpe me allocutus fueris, videbis ubique leonem. Neque enim cœlestis et convexa moles tunc appareat, Stellæ non micant, lunæ lumen occultatum est,

Terra non stat fixa : videntur autem omnia fulminibus plena.

Leo est unum ex cœli animalibus Zodiaco assignalis : alias solis domus dicitur : cujus fontem, id est leoniformis e stellis compositionis causam, Chaldæus λεοντοῦχον vocat, quasi dicas *leonitendentem*. Ait igitur, si inter sacra fontem istum nomine suo vocaveris, nihil aliud in cœlo præterquam spectrum leoninum videbis. Neque enim concava et rotunda hominis (potius cœli moles tibi apparebit, neque stellæ lucebunt; imo ipsa luna occultabitur, et concussionibus omnia agitabuntur. Horum autem essentiam non tollit fons iste sedi leonis assignatus, sed propriæ illorum substantiæ principatus in causa est ut ipsa occultata non conspiciantur.

Animæ figuræ experti undique tende ignis habenas.

Ἀπλάστον animam vocat oraculum forma et figura omni carentem, vel simplicissimam et purissimam : ignis autem habenas istiusmodi animæ, expeditam atque liberam deificæ vitæ operationem, quæ igneam mentem ad divinum lumen excitat atque erigit. *Informi itaque animæ ignis habenas tende*, id est huic rei stude atque operam nava, ut omnes potentiæ, et in intellectu, et in cogitatione, et in opinione consistentes, qualibet inquam sibi conformes et congruentes suscipiant illuminationes divinas. Nihil enim aliud sibi vult illud, *ignis habenas tende*. Sed natura labascere solet, et alterius vitæ deterioris scilicet, studio teneri.

ἐπιφανείας χαρακτῆρας καὶ σχήματα διάφορα.

(12) Ἰγγας. Suidas ἐστὶ δὲ καὶ ὄργάνιον τι Ἰγγε καλούμενον, ὅπερ εἰώθασιν αἱ φαρμακίους στρέφειν ὡς κατακηλούμενοι τοὺς ἀγαπιμένους.

O homo audaci e natura productum artificium.

Artificium equidem homo dicitur, utpote arcana et incredibili arte a Deo constructus. Eundem hominem appellat oraculum audacem naturam, ut qui circa res excellentes versetur, modo stellarum cursum dimetiens, modo supernaturalium potentiarum ordines accurate inquirens, atque adeo etiam quæ longe extra orbem cælestem sunt contemplan, et de Deo aliquid disserere contendens. Isti enim animi disquisitionum conatus, naturæ sunt confidentis. Audaciam autem dixit et confidentiam, non ut calumniaretur, sed ut naturæ impetum denotaret.

In sinistræ Hecates ilibus situs est fons virtutis, Intus totus manens, virginitatem nunquam deserens.

Chaldæi Hecaten deæ loco habent quæ medium ordinem ducat, et quasi centrum sit omnium potentiarum. In dextris ejus partibus collocant fontem animarum, in sinistris fontem bonorum sive virtutum: aiuntque animarum quidem fontem ad propagationem esse proclivem, virtutum vero fontem intra propriæ essentiae limites coercitum manere, virginis intactæ instar incorruptum, eamque quam habet firmitatem et immobilitatem ab implacabilem potentiarum facultate adeptum esse, et virginali zona accinctum.

Quando videris absque forma sacrosanctum ignem Lucentem exultando totum per mundi profunda, Audi ignis vocem.

Agit oraculum de divino igne a plurimis hominibus conspecto, monetque, ne, si quis tale lumen certa aliqua forma et figura representatum videat, huic ulterius fidem adhibeat, neque illinc emissam vocem pro verissima excipiat. Contra si id ab omni forma et figura liberum visui offeratur, non decipieris; sed quodcumque ex illo interrogaveris, certo verum erit. Nominatur autem iste ignis sacrosanctus, quod cum decore a sacris viris sit conspectus, et totus hinc illinc subsultans, magno lætitiæ scilicet et gratiæ indicio, per mundi abstrusa apparuerit. *Ne vocaveris imaginem naturæ per se conspicuam.*

Inspectio per se dicitur, quando qui sacris initiatus est, divina videt lumina. At si hic nihil videat, sed ille qui sacra ordinat atque disponit, spectrum aliquod per se contueatur, id initiati respectu superinspectio appellatur. Notandum autem est imaginem in sacris evocari solitam, mente perceptibilem esse debere, et a corpore omni prorsus separabilem. Naturæ autem forma sive imago, non est undiquaque mente perceptibilis, quia natura ut plurimum facultas est corporum administratrix. Ne igitur, inquit, in sacris cæremoniis advocos naturæ imaginem sua sponte conspicuam. Tibi enim nihil secum afferet præterquam quatuor naturalium elementorum congeriem.

JOANNIS OPSOPÆI NOTÆ.

(13) Παρθένιον. Versus requirit παρθένον genere neutro, ut supra, quod vix alibi reperias.

Ἦ τολμηρᾶς ἐκ φύσεως, ἄνθρωπε, τέχνασμα.

Τέχνασμα μὲν γὰρ ὁ ἄνθρωπος, ὡς παρὰ Θεοῦ ἀπορρήτην τέχνην συντεθείς, τολμηρὰν δὲ φύσιν αὐτὸν ὠνόμασε τὸ λόγιον, ὡς τὰ κρείττονα περιεργαζόμενον, καὶ ὁρῶμον μὲν ἀστέρων καταμετροῦντα, ὑπερφῶν δὲ δυνάμεων τάξεις διακριβοῦντα, καὶ ἐξωτάτω τῆς οὐρανόσφαιρας διασκοποῦντα, καὶ περὶ Θεοῦ τι λέγειν διατεινόμενον. Αἱ γὰρ ἐπιβολαὶ αὗται τῶν νοημάτων, τολμηρᾶς φύσεως. Οὐ διασῦρων δὲ ἐνταῦθα τὴν τόλμην εἶπεν, ἀλλὰ τὴν ὁρμὴν τῆς φύσεως τέθεικεν.

Λαιῆς ἐν λαγόσιν ἑκάτης ἀρετῆς πέλε πηγῆ,
Ἐνδον ἄλη μένουσα, τὸ παρθένιον (13) οὐ προϊ-
[εῖσα.

τὴν ἑκάτην οἱ Χαλδαῖοι Θεὸν ὀρίζονται μεσαιτάτην ἄγουσαν τάξιν, καὶ αἶον κέντρον ἔχουσαν τῶν ὄλων δυνάμεων. Καὶ ἐν μὲν τοῖς δεξιούσι αὐτῆς μέρεσι τιθέασιν τὴν πηγὴν τῶν ψυχῶν· ἐν δὲ τοῖς ἀριστεροῖς, τὴν πηγὴν τῶν ἀγαθῶν, καὶ φασιν, ὅτι ἡ μὲν πηγὴ τῶν ψυχῶν ἔτοιμός ἐστιν εἰς τὰς ἀπογεννήσεις· ἡ δὲ πηγὴ τῶν ἀρετῶν ἐν ὅροις μένει· ἐνδον τῆς ἰδίας οὐσίας, καὶ οἶον παρθένος ἐστὶ καὶ ἀμιγῆς, τὸ στασιμον τοῦτο καὶ ἀκίνητον ἀπὸ τῆς τῶν ἀμειλίκτων λαβοῦσα δυνάμεως, καὶ ζωστῆρι κοσμηθεῖσα παρθενικῶν.

Ἦνίκα βλέψης μορφῆς ἄτερ εὐΐερων πυρ
λαμπόμενον σκιρτηδὸν ὄλον κατὰ βένθεα κό-
[σμου,

Κλύθι πυρὸς φωνήν.

Περὶ τοῦ ὁρωμένου πολλοῖς τῶν ἀνθρώπων θεῖου φωτὸς τὸ λόγιον διέξεισιν, ὡς εἰ μὲν ἐν σχήματι καὶ μορφῇ θεῖν τις τὸ τοιοῦτον φῶς, μηκέτι τούτῳ προσχέτω τὸν νοῦν, μηδὲ τὴν ἐκεῖθεν πεμπομένην φωνὴν ἀληθεστάτην νομισάτω. Εἰ δὲ ἴδοι τοῦτο ἀσχημάτιστον, καὶ ἀμόρφωτον, ἀνεξαπάτητος ἔστω καὶ ὅπερ ἂν ἐκεῖθεν ἐρωτηθεῖη, ἀληθὲς ἐστὶν ἀντικρυς. Εὐΐερων δὲ τὸ τοιοῦτον πῦρ ὠνόμασεν, ὡς ἐν καλῶ τοῖς ἱεροῖς ἀνδράσιν ὁρῶμενον καὶ σκιρτηδὸν ὄλον προφαινόμενον, ἥτοι ἰλαρῶς καὶ χαριέντως, κατὰ τὰ βᾶθη τοῦ κόσμου.

Μὴ φύσεως καλέσης αὐτοπτον ἄγαλμα.

Αὐτοψία ἐστὶν, διὰν αὐτὸς ὁ τελούμενος τὰ θεῖα φῶτα ὁρᾷ. Εἰ δὲ οὗτος μὲν οὐδὲν ὁρῶη, ὁ δὲ τὴν τελιτὴν διατιθέμενος αὐτοπτεῖ τι φαινόμενον, ἐποπτεία τοῦτο πρὸς τὸν τελούμενον λέγεται. Δεῖ δὲ τὸ καλούμενον ἄγαλμα ἐν ταῖς τελεταῖς νοητὸν εἶναι, καὶ σωμάτων παντάπασι χωριστόν. Τὸ δὲ τῆς φύσεως μῶρφωμα οὐκ ἐστὶ παντάπασι νοητόν· ἡ γὰρ φύσις σωμάτων ἐστὶν ὡς ἐπιτοπλεῖστον διοικητικὴ δύναμις· μὴ οὖν καλέσης, φησὶν, ἐν ταῖς τελεταῖς αὐτοπτον φύσεως ἄγαλμα. Ἐποιοὶ γὰρ σοὶ μεθ' ἑαυτοῦ φυσικῶν τεττάρων μόνον πληθόν.

sponte conspicuam. Tibi enim nihil secum afferet

Ἡ φύσις πείθει πιστεύειν εἶναι τοὺς δαίμονας *A Natura suadet, ut credamus genios sanctos esse.*

Καὶ τὰ κακῆς ὕλης βλαστήματα, χρηστὰ καὶ
[ἀγνοῦς.
[εὐθλά.

Et pravæ materiæ germina, utilia et bona.

Ὅχι δτι αὐτὴ πείθει τοῦτο, ἀλλ' ὅτι κληθείσης πρὸ τῆς παρουσίας αὐτῆς πολλοὺς ἐπιρρέει δαιμόνων χορὸς, καὶ πολυειδεῖς προφαίνονται μορφαὶ δαιμονιώδεις, ἀπὸ πάντων μὲν τῶν στοιχείων ἀνεγειρόμεναι, ἀπὸ πάντων δὲ τῶν μερῶν τοῦ σεληνιαίου δρόμου συγκείμεναί τε καὶ μεριζόμεναι· καὶ ἰλαραὶ καὶ χαρίεσαι πολλάκις φαινόμεναι, φαντασίαν τινὸς ἀγαθότητος πρὸς τὸν τελούμενον ὑποκρίνονται.

Non quod ipsa natura hoc ratione suadeat, sed quod si quando illa evocetur. ante adventum ejus frequens dæmonum cætus affluat, et varii generis formæque spectra dæmoniacæ præcurrant et appareant, ab omnibus partim elementis excitata, partim ab omnibus lunaris cursus portionibus composita et discreta : imo cum lætitia et gratia quadam blanditiæ sæpius occurrentia speciem bonitatis initiato præbent.

Ψυχὴ μερόπων Θεὸν ἄγει εἰς ἑαυτήν,
Οὐδὲν θνητὸν ἔχουσα, ὅλη μεμέθυσται.
Ἄρμονίαν αὔχει γὰρ, ὑφ' ἧ πέλε σῶμα βρότειον.

*Anima hominum Deum in seipsum constringet,
Si nihil caduci oblinens, tota inebriata est.
Harmoniam juxta namque, sub qua corpus vitale
[est.*

B

Τὸ θεῖον, φησὶ, πῦρ ἢ ψυχὴ βιάζεται εἰς ἑαυτήν (τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ ἄγγειν) διὰ τῆς ἀθανασίας καὶ τῆς καθαρότητος. Τότε γὰρ ὅλη μεμέθυσται, τούτῃ ἐστι, πληροῦται τῆς κρείττονος ζωῆς καὶ ἐλλάμψεως, καὶ οἶον ἐξίσταται ἑαυτῆς. Ἐἴτα πρὸς αὐτὴν ὁ λόγος φησὶν, ἄρμονίαν αὔχει, τούτῃ ἐστι σερμύνης τῇ ἀρμονίᾳ καὶ νοητῇ ἄρμονίᾳ, ἢ συνδέσσει, ἀριθμητικοῖς λόγοις καὶ μουσικοῖς. Ὑπὸ ταύτῃ γὰρ τῇ νοητῇ ἄρμονίᾳ καὶ τὸ βρότειον καὶ σύνθετον συντηρήσθη σῶμα ἑκαίθην ἐπιχορηγουμένην ἔχον τὴν σύστασιν.

Ait quod anima in seipsam vi compellat ignem divinum (id enim sibi vult τὸ ἄγγειν, constringere) ratione immortalitatis et puritatis. Tunc enim tota inebriata est, id est impletur præstantiori vita et illuminatione, et quasi extra seipsam movetur. Deinde ipsam animam alloquitur oraculum dicens, *Harmoniam juxta*, id est gloriari de obscura et intelligibili coagulatione, qua colligata es arithmetiis et musicis proportionibus. Sub hac enim intelligibili harmonia etiam vitale et compositum corpus coagmentatum est structura illinc suppeditata.

Ἐγείσθω ψυχῆς βάθος ἄμβροτον· ὄμματα δὲ
[πάντα
Ἄρδην ἐκπέτασον ἄνω.

*Principatum teneat animæ profunditas divina : oculos autem omnes.
In altum sursum extendito.*

Ψυχῆς βάθος αἱ τριπλαῖ αὐτῆς δυνάμεις εἰσὶν· αἱ νοεραὶ, αἱ διανοητικαὶ, αἱ δοξαστικαὶ· ὄμματα δὲ, αἱ τριπλαῖ αὐτῶν γνωστικαὶ ἐνέργειαι. Τὸ μὲν γὰρ ὄμμα γνώσεως σύμβολον· ἡ δὲ ζωὴ, ὀρέξεως. Ἄνοιγέσθω οὖν, φησὶ, τὸ τῆς ψυχῆς ἀθάνατον βάθος, καὶ τὰς γνωστικὰς σοὶ δυνάμεις ἄρδην ἐκπέτασον ἄνω, καὶ ὄλον σαυτὸν, ἵνα τὸ ἡμεδαπὸν ἐρῶ μετάθες ἐπὶ τὸν Κύριον.

C

Animæ profunditas innuit triplices ejus potentias, quæ in intellectu, cogitatione et opinione sitæ sunt ; oculi vero triplices earum operationes cognoscendi vi præditas. Est enim oculus cognitionis signum, ut et vita appetitionis. Vult igitur ut reseretur animæ immortalis profunditas, et quas habes vi cognoscendi præditas potentias, sursum in altum elevas, imo teipsum totum, ut nostrorum verbis utar, ad Dominum transferas.

Μὴ πνεῦμα μολύνῃς μηδὲ βαθύνης τὸ ἐπίπεδον.

Ne spiritum coinquines, neque superficiem in profundum augeas.

Δύο χιτῶνας ἐπενδύουσι τὴν ψυχὴν οἱ Χαλδαῖοι· καὶ τὸν μὲν πνευματικὸν ὠνόμασαν, ἀπὸ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου ἐξυφανθέντα αὐτῇ· τὸν δὲ αὐγοειδῆ, λεπτὸν καὶ ἀναφῆ· ὄνπερ ἐπίπεδον ὠνόμασε. Μῆτε οὖν, φησὶ, τὸν πνευματικὸν χιτῶνα τῆς ψυχῆς μολύνῃς ἀκαθαρσίᾳ παθῶν, μῆτε τὸν ἐπίπεδον αὐτῆς βαθύνης προσθήκαις τισὶν ὕλικαῖς· ἀλλὰ τήρησον ἀμφοτέρους ἐπὶ τῆς φύσεως, τὸν μὲν καθαρὸν, τὸν δὲ ἀβαφῆ.

D

Chaldæi duabus tunicis animam induunt, et unam quidem spiritualem nominarunt, a sensibili mundo ipsi contextam, alteram vero luciformem, lenuem et intactilem, quæ superficies hic vocatur. Ne igitur, inquit, spiritualem animæ tunicam affectuum immunditia contamines, neque superficiem illius additamentis quibusdam materialibus in altitudinem excrescere facias, sed ambas ut natura sua sese habent conserves, hanc puram, illam nullo colore infectam.

Ζήτησον παράδεισον.

Quære paradysum.

Παράδεισος ἐστὶ Χαλδαϊκὸς, πᾶς ὁ περὶ τὸν Πατέρα χορὸς τῶν θεῶν δυνάμεων, καὶ τὰ ἐμπόρια κάλλη τῶν δημιουργικῶν πηγῶν· Ἄνοιξις δὲ αὐτοῦ δι' εὐσεβείας, ἢ μετάνοια τῶν ἀγαθῶν, φλογίνη δὲ ῥομφαία, ἢ ἀμείλιλος τοῖς ἀναξίως προσερχομένοις δύναμις. Καὶ τούτοις μὲν κέκλεισται διὰ τὴν ἀν-

Totus divinarum potentiarum chorus Patrem ambiens, et ignitæ pulchritudines fontium publicis officiiis destinatorum, paradysus Chaldæis dicitur. Apertio autem illius quæ sit pietate intercedente, est bonorum fruitio : gladius vero flammeus, potentia indigne accedentibus implacabilis. Atque his

quidem oclusus est, quod idonei illiusque felicitatis capaces non sint; piis autem patet. In hunc hortum contendunt omnes, quæ homines Deo similes reddunt, virtutes.

Vas tuum habitabunt animalia terræ.

Vas est ipsa temperatura animæ ex compositione orta; animalia terrestria, dæmones qui circa terram oberrant. In nostra itaque vita affectibus plena ejusmodi animalia sedem suam collocabunt. Dæmonum enim essentia affectibus complicata est, in iisdemque sedem suam fixam habent et ordinem materialem. Ideo quicumque affectibus dediti sunt, dæmonibus coherent et agglutinantur. Simile enim simili attrahunt, movendi vim atque facultatem ex ipsis affectibus consecuti.

Si extuleris igneam mentem ad pietatis opus, Etiam fluidum corpus servabis.

Id est, si mentem tuam illuminatam ad superiora extuleris, et divini ignis opus ad pietatis opera evexeris (sunt autem Chaldæis pietatis opera, rituum ac caeremoniarum rationes certæ), non solum animam affectibus insuperabilem reddes; sed etiam corpus tuum salubrius efficies. Est enim et hoc sæpissime opus divinarum illustrationum, corporis nempe materiam absumere, et naturæ eum sanitatis habitum acquirere, ut posthac nec affectibus nec morbis ullis corripiatur.

At vero e finibus terræ exsiliunt canes terrestres,

Non verum signum homini monstrantes.

Sermo est de dæmonibus materialibus: et hos canes nominat, quia animarum carnifices sunt: terrestres vero, quia e caelo ceciderunt, et circa terram volutantur. Hi (ait) a divinæ vitæ beatitudine longissime positi, et intellectuali contemplatione destituti, futura portendere nequeunt. Unde sit ut omnia quæ dicunt aut monstrant, falsa sint et nulla certitudine suffulta. Per formas enim entia cognoscunt. At id quod facultate sigillatim et, ut ita dicam, individualiter futura cognoscendi præditum est, individuis et formarum expertibus intelligentiis utitur.

Omnia enim perfecit Pater, et menti tradidit Secundæ: quam primam vocat omne genus humanum.

Primus Trinitatis Pater cum universam creaturam condidisset, eam menti tradidit: quam mentem totum genus humanum, paternæ excellentiæ ignarum, Deum primum appellavit. At nostra doctrina contrarium tenet: quod ipsa prima mens, Filius, inquam, magni Patris, omnem creaturam condiderit atque operando perfecit. Pater enim in Mosaicis scriptis Filio indicat formam sive ideam productionis creaturarum: Filius vero ipsiusmet operator et conditor est operis creati.

JOANNIS OPSOPÆI NOTÆ.

(14) Σὸν ἀγγεῖον. Hanc oraculi expositionem verbotenus suo in Synesium commentario inseruit Nicephorus, pag. 814.

ἐπιτηδειότῃται τοῖς δὲ εὐσεβέσιν ἀνέωγεν. Εἰς ὃν ἀνατείνονται πᾶσαι αἱ θεουργικαὶ ἀρεταί.

Σὸν ἀγγεῖον (14) θῆρες χθονὸς οἰκήσουσιν.

Ἄγγεῖον μὲν ἐστὶ τὸ σύνθετον κράμα τῆς ψυχῆς· θῆρες δὲ χθονὸς, αἱ περὶ γῆν καλινδούμενοι δαίμονες. Τὴν οὖν ζωὴν ἡμῶν πλήρη γενομένην παθῶν, οἱ τοιαῦτοι θῆρες οἰκήσουσι. Καὶ γὰρ οὐσίωται ἐν ταῖς πάθεσι τὰ τοιαῦτα γένη, καὶ τὴν ἔδραν ἔχει καὶ τὴν τάξιν ὑλικὴν, διὸ καὶ οἱ ἐμπαθεῖς πρὸς ταῦτα συγκολληῶνται, τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον ἐφελκόμενοι, κινητικὴν δύναμιν ἔχοντες ἐκ τῶν παθῶν.

Ἐκτείνας πρόρινον νοῦν Ἔργον ἐπ' εὐσεβείας, βευστὸν καὶ σώμα σώσεις.

Τουτέστιν, ἐὰν ἐκτείνης τὸν φωτισθέντα σοὶ νοῦν ἄνωθεν καὶ τοῦ θεοῦ πυρὸς ἔργον γανόμενον εἰς τὰ τῆς εὐσεβείας ἔργα (ἔργα δὲ εὐσεβείας παρὰ Χαλδαίους, αἱ τῶν τελετῶν μέθοδοι), οὐ μόνον τὴν ψυχὴν ἀνάλωτον ποιήσεις τοῖς πάθεσιν, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμά σου ὑγιεινότερον. Ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο πολλάκις ἔργον τῶν θείων ἐλλάμψεων, ἐκδαπανᾶν τὴν ὕλην τοῦ σώματος, καὶ ὑγιᾶ τὴν φύσιν κατασκευάζειν, καὶ μήτε πάθεσιν, μήτε νόσοις ἀλίσκεσθαι.

Ἐκ δ' ἄρα κόλπων γαίης θρώσκουσι κύνες χθονίνοι, Οὐτ' ἀληθὲς σῆμα βροτῶν δεικνύντες.

Περὶ δαιμόνων ἐνόλων ὁ λόγος· καὶ κύνες μὲν τούτους καλεῖ, ὡς τιμωροὺς τῶν ψυχῶν· χθονίους δὲ (15), ὡς ἐξ οὐρανοῦ πεπτωκότας, καὶ κυλινδούμενους περὶ τὴν γῆν. Οὗτοι γοῦν, φησὶ, πόρρω τῆς θείας τεταγμένοι ζωῆς, καὶ τῆς νοερᾶς θεωρίας ἀπολιμπανόμενοι, προσημαίνειν τὸ μέλλον οὐ δύνανται. Ὅθεν πᾶν ὃ λέγουσι, ψευδὲς ἐστὶ καὶ ἀνυπόστατον· μορφωτικῶς γὰρ τὰ ὄντα γινώσκουσι. Τὸ δὲ τῶν μελλόντων ἐνιαλῶς γνωστικὸν ἀμερίστως χρῆται καὶ ἀμορφώτοις νοήσεσιν.

Πάντα γὰρ ἐξετέλεσε Πατήρ, καὶ νῶν παρέδωκε Δευτέρῳ· ὃν πρῶτον κληρίζεται πᾶν γένος ἀνδρῶν.

Τὴν πᾶσαν κτίσιν δημιουργήσας ὁ τῆς Τριάδος πρῶτος Πατήρ, παρέδωκε ταύτην τῷ νῶν ὃν τινα νοῦν τὸ ξύμπαν γένος τῶν ἀνδρῶν, ἀγνοοῦντες τὴν πατρικὴν ὑπεροχὴν, Θεὸν πρῶτον καλοῦσι. Πλὴν τὸ παρ' ἡμῶν δόγμα ἐναντίως ἔχει, ὡς αὐτὸς ὁ πρῶτος νοῦς, ὁ Υἱὸς τοῦ μεγάλου Πατρὸς, τὴν κτίσιν πᾶσαν ἐδημιούργησεν. Ὁ μὲν γὰρ Πατήρ λέγει παρὰ τῆ Μωσαϊκῆ βίβλου πρὸς τὸν Υἱὸν τὴν ἰδέαν τῆς παραγωγῆς τῶν κτισμάτων· ὁ δὲ Υἱὸς αὐτουργὸς τοῦ ποιήματος γίνεται.

(15) Χθονίους δέ. Vide Nicephori scholia pag. 117.

Ποινὰ μερόπων ἀγκτεῖραι.

Οἱ μὲν γὰρ ἀναγωγοὶ ἄγγελοι ἀνάγουσι τὰς ψυχὰς ἐφ' ἑαυτοὺς ἐκ τῆς γενέσεως ἐφελκόμενοι. Αἱ δὲ ποινὰί, ἤτοι αἱ τιμωρητικαὶ τῶν διδουμένων φύσεων καὶ βάσκανοι τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν, ἐνδεσμοῦσι ταύτας τοῖς ὑλικοῖς πάθεσι, καὶ οἷον ἀπέγχουσι, καὶ οὐ μόνον τοὺς τῶν παθῶν πλήρεις αἰκίζονται, ἀλλὰ καὶ τοὺς εἰς τὴν ἄυλον οὐσίαν ἐπεστραμμένους· καὶ γὰρ καὶ οὗτοι εἰς τὴν ὕλην καὶ τὴν γένεσιν ἐλθόντες δέονται τῆς τριαύτης καθάρσεως. Πολλοὺς γὰρ ὀρώμεν καὶ τῶν ὁσίως καὶ καθαρῶς πολιτευομένων, ἀπροσδοκῆτοις συμφοραῖς περιπίπτοντας.

Σύμβολα πατρικὸς νοὺς ἔσπειρε ψυχαῖς.

Ὡςπερ (16) ἡ Μωσαικὴ βίβλος κατ' εἰκόνα Θεοῦ πλάττει τὸν ἀνθρώπον, οὕτω καὶ ὁ Χαλδαῖος τὸν ποιητὴν καὶ πατέρα τοῦ κόσμου φησὶ σύμβολα ἐγκατασπεῖραι ταῖς ψυχαῖς τῆς ἑαυτοῦ ἰδιότητος. Καὶ γὰρ ἀπὸ τῶν πατρικῶν σπερμάτων οὐχ αἱ ψυχαὶ μόναι, ἀλλὰ καὶ αἱ ὑπερκείμεναι πᾶσαι τάξεις ἐβλάστησαν. Καὶ ἄλλα μὲν τὰ ἐν αὐταῖς ταῖς ἀτομίαις ὑπάρξεσι συνθήματα, ἀσωμάτως ὄντα καὶ ἐνοεῖς· ἄλλα δὲ ἐν τοῖς κόσμοις συνθήματα καὶ σύμβολά εἰσιν, αἱ ἀρρήτοι τοῦ Θεοῦ ἰδιότητες, αἱ καὶ τῶν ἀρετῶν ὑπερκείμεναι.

Βίη σῶμα λιπόντων ψυχαὶ καθαρῶταται.

Ἐῖ τις εὐγνωμόνως ἀκούσῃ τοῦ ῥήτου, οὐκ ἐναντιώσεται τοῖς ἡμετέροις δόγμασι. Καὶ γὰρ οἱ στεφανῖται μάρτυρες βίαισι αἰῶσι τὸ σῶμα λιπόντες, καθαρὰς τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς τετελέκασιν. Ἄλλ' οὐ τοῦτο φησὶν ὁ Χαλδαῖος, ἀλλὰ πάντα βίαιον θάνατον ἐπαινεῖ· διότι, φησὶν, ἡ ψυχὴ ἐπιπόνως λιπούσα τὸ σῶμα, βδελύσσεται τὴν ἐνταῦθα ζωὴν, καὶ μισεῖ τὴν πρὸς τοῦτο ἐπιστροφὴν, καὶ χαίρουσα πρὸς τὰ ἄνω χωρεῖ. Αἱ δὲ ἐν νόσοις κατ' ἐκλυσιν τοῦ ζωτικῆς σώματος ἀπολιποῦσαι τὸν βίον, οὐ μάλα τι δυσχεραίνουσι τὴν πρὸς τοῦτο νεῦσιν τε καὶ ῥοπήν.

Ὅτι ψυχὴ πῦρ οὐσα φαινὸν δυνάμει Πατρὸς, Ἄθάνατός τε μένει, καὶ ζωῆς δεσπότις ἐστὶ· Καὶ ἔχει πολλὰ πληρώματα κόλπων.

Ἡ ψυχὴ ἄυλον οὐσα καὶ ἀσώματος πῦρ, συνθέτων ὄλων καὶ τοῦ ὑλικῆς σώματος ἐξηρημένον, ἀθάνατός ἐστιν. Οὐ γὰρ ἐγκαταμείκεται αὐτῇ ὑλικὸν τι καὶ σκοτῶδες· οὐδὲ σύνθετός ἐστιν, ἵνα διαλυθῇ εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη. Ἔστι δὲ καὶ δεσπότις ζωῆς, τοῖς νεκροῖς ζωὴν ἐπιλάμπουσα. Ἔχει δὲ καὶ πολλῶν πληρώματα κόλπων· τούτεστιν ἔχει δυνάμεις ὑποδεκτικὰς τῆς ὅλης διακοσμήσεως· δύναται γὰρ κατὰ τὰς διαφόρους ἀρετὰς εἰς τὰς διαφόρους ζώνας ἐγκατασπεῖραι τὸ οὐρανοῦ.

Πατὴρ οὐ φόβον ἐνθρώσκει, πειθῶ δ' ἐπιχέει.

Τούτεστιν, ὅτι τὸ θεῖον οὐκ ἔστι φριμάσσον καὶ ἀγανακτητικόν, ἀλλὰ γλυκὺ καὶ γαληνιαῖον· ὅθεν οὐ φόβον ἐμποιεῖ ταῖς ὑποκειμέναις φύσεσιν, ἀλλὰ πειθοῖ καὶ χάριτι πάντα ἐφέλκεται. Εἰ γὰρ ἦν φοβερόν

A *Pœnæ viñcula sunt homines constringentia.*

Nam subvectores angeli animas a prima sui origine attractas ad se evehunt; contra pœnæ ultrices nimirum naturarum nobis concessarum, et tormenta humanarum animarum, materialibus illas affectibus irretunt et quasi strangulant. Nec solum in hos sæviunt qui affectuum turbis obsessi sunt, sed et in illos qui ad abstractam ab omni materia essentiam conversi sunt: quod hi quoque quoniam progeniti sunt, et materiæ copulati, ejusmodi lustratione indigeant. Multos enim etiam ex iis qui sanctam et illibatam vitam egerunt, inopinatis calamitatibus circumventos fuisse videre licet.

Signa in sevit animabus mens paterna..

B Quemadmodum liber Moysis hominem ad imaginem Dei formatum fuisse dicit, ita etiam Chaldæus ait conditorem et mundi parentem signa ænotas suæ ipsius proprietatis animabus in se visse. Etenim non animæ tantum e paterno semine productæ sunt, sed omnes etiam ordines superiores suam originem inde habuerunt. Sed in substantiis incorporeis alia sunt signa, incorporea nempe et individua; alia item in mundis signa sunt et symbola inenarrabilium Dei proprietatum, ipsis etiam virtutibus longe excellentiorum.

Vi corpus relinquentium animæ sunt purissimæ.

C Qui dictum istud æqua mente auscultaverit, reperiet id nostræ doctrinæ non adversari. Etenim coronati martyres qui afflictionis tempore cum cruciatu corpus reliquerunt, suas ipsorum animas lustrarunt et puras reddiderunt. At hoc non vult Chaldæus, sed laudat omnem mortem violentam, eo quod anima quæ corpus cum dolore deserit, hanc vitam abominatur et conversationem cum corpore odit, contra cum gaudio ad superiora revolat. At quæ in morbis animæ corpore hoc naturaliter dissoluto vitam relinquunt, non admodum ægre ferunt nutum et propensionem sui erga corpus.

Quia anima ignis est lucidus potentia patris, Immortalisque manet, et vitæ domina est, Et habet multa complementa sinuum.

D Anima cum sit ignis materiæ corporisque expertis, et ab universo compositorum genere et materiali corpore exempta, immortalis est. Nihil enim in materiæ aut caliginis particeps illi immistum est: multo minus composita est, ut in ea ex quibus constituta fuit, resolvi possit. Est præterea vitæ domina, mortuos vitæ radiis illustrans. Habet etiam plurimorum sinuum complementa, id est obtinet potentias susceptrices totius administrationis, quia pro virtutum diversitate diversas zonas sive cæli regiones illi inhabitare licet.

Deus non injicit metum, sed obsequium infundit.

Id est, divina natura non fremit, neque indignabunda est, sed suavis et tranquilla. Ideo non imittit metum subjectis naturis, sed suadela et gratia omnia ad se trahit. Si enim formidabilis esset

JOANNIS OPSOPÆI NOTÆ.

(16) Ὡςπερ etc. Et hæc quoque transcripta sunt a Nicephoro pag. 126 dicti commentarii.

et minax, omnis rerum ordo dudum fuisset dissolutus, cum nihil sit quod ejus potentiam sustinere potuisset. Atque ista sententia quadamtenus a nostris vera censetur. Deus enim lux est et ignis consumens malos. Minæ autem Dei et terror sunt intermissio divinæ erga nos benignitatis propter *pravam rerum administrationem*.

Pater seipsum rapuit.

Ne quidem in intellectili sua potentia igne proprio
[*incluso.*]

Oraculi hic sensus est: supremus omnium Deus, qui et Pater dictus est, non solum primis et secundis naturis nostrisque animabus, sed etiam propriæ suæ potentie seipsum fecit incomprehensibilem et imperceptibilem. Potentia autem Patris est Filius. Pater enim, inquit, se subripuit ab omni natura. Sed istud dogma Christianæ fidei congruum non est: quæ docet in Filio Patrem exacte representatum cognosci posse, perinde ac Filium in Patre: atque adeo Patris terminum esse Filium et divinum sermonem naturæ vires superantem.

Est intelligibile quoddam, quod mentis flore a te
[*percipiendum est.*]

Cuiuslibet rei mente comprehensibili oppositam potentiam anima habet, ut sensibilibus sensum, cogitabilibus cogitationem, intelligibilibus mentem. Dicit itaque Chaldaeus, quod quamvis Deus intelligibilis sit, mente tamen comprehendi non possit, sed solo mentis flore. Flos autem mentis est singularis et individua animæ potentia. Quia itaque Deus proprius unum est, ne coneris eum mente percipere, sed individua potentia qua unum cognoscitur. Nam

Animæ expulsores, illam respirare facientes, sunt
[*soluti faciles.*]

Ne quis dicat cupere se quidem animam a corpore dissolvere, sed non posse, ait oraculum, facultates quæ animam e corporea natura foras trahunt. eamque a vitis et aerumnis in corpore perpeisis quasi respirare faciunt, abruptu faciles esse, id est, illas ipsas facultates liberas, nec ab ulla natura coercitas, ea potestate vigere, ut animam e corporeis vinculis generose admodum expedire et liberare valeant.

Oportet te festinare ad lucem et ad patris radios,

Unde immissa tibi est anima plurima mente vestita.

Quoniam anima non a semine subsistentiam habet, nec in corporeis temperamentis consistit, sed e supernis a Deo suam essentiam nacta est, ideo ad hunc conversa respicere et ad divinam lucem reverti debet. Plurima namque mente vestita in hæc inferiora venit: id est, accincta et instructa fuit a Patre et creatore commonefactionibus divi-

JOANNIS OPSOPÆI NOTÆ.

(17) Δι' οἰκονομίαν posset verti, *in mundi gubernatione*, ut ad Deum referatur, non ad homines, juxta nostram interpretationem.

καὶ ἀπειλητικόν, διελύθη ἂν ἡ πᾶσα τάξις τῶν ὄντων, μηδενὸς ὑπομείναι δυναμένου τὴν ἐκείνου δύναμιν. Τοῦτο δὲ τὸ δόγμα ἐκ μέρους ἀληθεύει παρ' ἡμῖν. Ὁ γὰρ θεὸς καὶ φῶς ἐστὶ καὶ πῦρ καταναλίσκον τοὺς μοχθηρούς. Ἀπειλή δὲ θεοῦ καὶ φόβος, ἡ δι' οἰκονομίαν (17) ἐστὶ σχέσις τῆς πρὸς ἡμᾶς αὐτοῦ ἀγαθότητος.

Ὁ Πατὴρ ἐαυτὸν ἔρπασεν,

οὐδ' ἐν ἐπὶ δυνάμει νοερᾷ κλείσας ἴδιον πῦρ.

Ὁ μὲν νοῦς λογίου τοιοῦτος, ὡς ὁ ἐπὶ πάντων θεὸς, ὃς δὲ καὶ Πατὴρ ὠνόμασται, ἀκατάληπτον ἐαυτὸν ποιεῖ καὶ ἀπερίληπτον, οὐ μόνον ταῖς πρώταις καὶ δευτέραις φύσεσι καὶ ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς, ἀλλὰ καὶ αὐτῇ τῇ ἰδίᾳ δυνάμει. Δύναμις δὲ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός. Ἐαυτὸν γὰρ, φησὶν, ἔρπασεν ὁ Πατὴρ ἀπὸ πάσης φύσεως. Οὐκ ἐστὶ δὲ τὸ δόγμα ὀρθόδοξον. Ἐν τῷ Υἱῷ γὰρ παρ' ἡμῖν ὁ Πατὴρ δεδογματίσται, ὡς παρὰ καὶ ὁ Υἱὸς ἐν τῷ Πατρὶ. Καὶ ὕψος τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς καὶ θεῖος λόγος ὑπερφύης.

Ἔστι τι νοητὸν ὃ χρὴ σε νοεῖν νόου ἄνθει.

Ἡ ψυχὴ ἐκάστη νοουμένην πράγματι κατάλληλον ἔχει καὶ δύναμιν· τοῖς μὲν αἰσθητοῖς, αἰσθησιν, τοῖς δὲ διανοητοῖς, διάνοιαν, τοῖς δὲ νοητοῖς, νοῦν. Φησὶν οὖν ὁ Χαλδαῖος, ὅτι εἰ καὶ νοητὸν ἐστὶν ὁ θεὸς, ἀλλ' οὐ τῷ νῷ ἐστὶ ληπτὸν, ἀλλὰ τῷ ἄνθει τοῦ νοῦ. Ἄνθος δὲ τοῦ νοῦ, ἡ ἐνιαία τῆς ψυχῆς δύναμις. Ἐπεὶ οὖν ὁ θεὸς κυρίως ἐστὶν ἐν, μὴ πειρᾷ καταλαβεῖν αὐτὸν διὰ τοῦ νοῦ, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐνιαίας δυνάμεως. Τὸ γὰρ πρώτως ἐν, μόνῃ τῷ παρ' ἡμῖν ἐνὶ ληπτὸν πῶς ἐστὶ, καὶ οὔτε διανοίᾳ, οὔτε νῷ.

Ψυχῆς ἐξωστῆρες ἀνάπνοες, εὐλυτοὶ εἰσιν.

Ἴνα μὴ τις λέγοι, ὅτι βούλομαι μὲν ἀπολύσαι τὴν ψυχὴν τοῦ σώματος, οὐ δύναμαι δὲ, φησὶ τὸ λόγιον, ὅτι αἱ ἐξωθοῦσαι τὴν ψυχὴν δυνάμεις ἀπὸ τῆς σωματικῆς φύσεως, καὶ οἶον ἀναπνεῖν αὐτὴν ποιοῦσαι ἀπὸ τοῦ ἐν σώματι μόχθου καὶ τῆς κακώσεως, εὐλυτοὶ εἰσι· τουτέστι, καὶ αὐταὶ ἐλεύθεραί εἰσιν αἱ δυνάμεις, μὴ ὑπὸ τινος εἰργόμεναι φύσεως, καὶ ἀπολύσαι καὶ τῆς σωματικῆς πέδης τὴν ψυχὴν γενναίως μάλα δεδύνηνται.

Χρὴ σε σπεύδειν πρὸς τὸ φῶς καὶ πρὸς Πατὸς
[αὐγὰς.]

Ἐνθεν ἐπέμφθη σοι ψυχὴ πολὺν ἐσσαμένην νοῦν.

Ἐπειδὴ (18) οὐκ ἀπὸ σπερμάτων ἡ ψυχὴ τὴν ἀπόστασιν ἔλαβεν, οὐδὲ ἐν σωματικαῖς ὑφειστήκει κράσεσιν, καὶ ἄνωθεν ἀπὸ θεοῦ τὴν ὑπαρξίν ἔσχε, πρὸς ἐκεῖνον καὶ ἐπιστράφη, καὶ πρὸς τὸ θεῖον φῶς ποιεῖτω τὴν ἀνοδὸν. Πολὺν γὰρ ἐσσαμένην νοῦν, ἐνταῦθα κατήλθε· τουτέστιν, ἐνεδύσατο παρὰ τοῦ ποιητοῦ καὶ Πατρὸς ἀναμνήσεις τῶν θειοτέρων λέ-

(18) Ἐπειδὴ. Retulit hæc Pselli verba in suum commentarium Nicephorus sub finem pag. 126.

ξίων, ὅτε τὴν ἑνταῦθα ἐλάμβανε κάθοδον, ἔνθεν τοι διὰ τῶν τοιούτων ἀναμνήσεων πάλιν ἐκείσε ἐπάνεισιν.

Ἐῖσι πάντα ἐνός ἐκγεγαῶτα.

Ἡμέτερον καὶ ἀληθές τὸ δόγμα. Πάντα γὰρ τὰ ὄντα, τὰ τε νοητὰ καὶ αἰσθητὰ, ἀπὸ μόνου Θεοῦ τὴν ὑπόστασιν ἔλαβον, καὶ πρὸς μόνον Θεὸν ἐπέστραπται· τὰ μὲν ὄντα, μόνως οὐσιωδῶς· τὰ δὲ ὄντα καὶ ζῶντα καὶ νοοῦντα, οὐσιωδῶς καὶ ζωτικῶς καὶ νοερῶς. Ἄφ' ἐνός οὖν πάντα γεγένηται, καὶ πρὸς ἑν αὐθις ἡ τούτων ἀναγωγή. Ἀπταιστον οὖν τὸ λόγιον, καὶ πλήρες τοῦ ἡμετέρου δόγματος.

omnium rerum productio, et ad unum iterum reprehensione, et nostra doctrina refertum est.

Ἄ νοῦς λέγει, τῆ νοεῖν δῆπου λέγει.

Ὅταν, φησὶν, ἀκούσης διηρθρωμένης φωνῆς ἀνωθεν βροντώσης ἐκ οὐρανοῦ, μὴ ὑπολάβῃς ὡς ὁ τὴν φωνὴν ταύτην ἀφείκε ἀγγελος ἢ Θεός, προφορικῶς λόγῳ συνήρθμωσεν. ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ἀμερίστως μόνον ἐνόησε, σὺ δὲ, ὡς ἡδύνα, ἤκουσας τοῦ νοήματος συλλαβικῶς καὶ προφορικῶς. Ὡς περ γὰρ ὁ Θεός τῶν ἡμετέρων φωνῶν ἀφῶνως ἀκούει, οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος τὰς τοῦ Θεοῦ ἐννοίας φωνητικῶς δέχεται, ἕκαστος καθὼς ἔχει φύσεως ἐνεσθῶν.

latione, ita etiam homo divinæ mentis conceptiones cet pro suæ naturæ ratione et capacitate operante.

Ἄε! τοσάδε χθῶν κατωρύεται ἐς τέκνα μέχρις.

Περὶ τῶν ἀθέων ὁ λόγος φησὶν, ὅτι μέχρι τῶν ἀπογόνων διατοίνει τὴν κόλασιν αὐτοῖς ὁ Θεός. Τὰς γὰρ ὑποχθονίους κολάσεις ὑποδεικνύμενον τὸ λόγιον, αὐτοῦς, φησὶ, κατωρύεται, τουτέστιν, ἐπιμυκάται οὐτοῖς ὁ ὑπὸ γῆν τόπος, καὶ οἶον λεοντώδες ἐπιχεῖ ὄρυγγα. Διὸ καὶ Πρόκλος φησὶ. Τῶν συγγενικῶν ψυχῶν ὁμοφυῆς ἐστὶν ἡ σύνταξις· καὶ αἱ μὴπω ἀπολυθεῖσαι τῶν τῆς φύσεως δεσμῶν ἐν τοῖς τῶν ὁμογενῶν κατέχονται πάθει. Δεῖ οὖν καὶ ταύτας τυχεῖν τῆς ὅλης δίκης, καὶ ἀναπλησθεῖσας διὰ τὴν φυσικὴν συγγένειαν τῶν μiasμάτων καθαρῶναι πάλιν ἐξ αὐτῶν.

Μὴ συναυξήσης τὴν εἰμαρμένην.

Εἰμαρμένην (19) οἱ σοφώτεροι τῶν Ἑλλήνων τὴν φύσιν κατονομάζουσι· μᾶλλον δὲ τὸ πλήρωμα τῶν ἐλλάμψεων, ὧν ἡ τῶν ὄντων φύσις εἰσδέχεται. Ἔστι δὲ πρόνοια μὲν ἡ ἄμεσος ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εὐεργεσία. εἰμαρμένη δὲ, ἡ διὰ τῆς τοῦ εἰρημοῦ τῶν ὄντων συμπλοκῆς τὰ ἡμέτερα κυβερνώσα. Καὶ ὑπὸ πρόνοιαν μὲν κείμεθα, ὅταν νοερῶς ἐνεργῶμεν ὑπὸ εἰμαρμένην, δὲ ὅταν καὶ σωματικῶς. Μὴ οὖν αὐξήσης, φησὶ, τὴν εἰμαρμένην σαυτῆρ, καὶ ὑπὲρ ταύτην γενεῶ, καὶ ὑπὸ μόνῳ Θεῷ κυβερνήθητι.

Ὁδὸ γὰρ ἀπὸ Πατρικῆς ἀρχῆς ἀτελές τι τροχάζει.

Πάντα, φησὶν, ὁ Πατὴρ προάγει τέλεια καὶ αὐ-

nioris sortis atque conditionis, cum illinc huc iter suum affectaret, ut merito iisdem monitis incitata hinc illuc redire studeat.

Omnia ab uno igne producta sunt.

Dogma verum est et religioni nostræ consentaneum. Omnia namque quæcunque sunt, sive mente, sive sensu perceptibilia, essentialiam suam a solo Deo acceperunt: et ad solum Deum conversa sunt. ea quidem quæ tantummodo sunt, essentialiter; quæ vero sunt et vivunt, essentialiter et vitaliter; et quæ sunt et vivunt (a) et intelligunt, essentialiter, vitaliter et intellectualiter. Ab uno igitur est illarum reductio. Atque hoc oraculum omni caret

Quæ mens loquitur, ea utique intelligendo loquitur.

Quando, ait, vocem articulatam superne e caelo detonantem audiveris, ne existimes quod vocem illam edens sive angelus sive Deus tali sermone protulerit, qualem ore exprimere solemus: sed quod is quidem secundum suam ipsius naturam absque ulla divisione mente tantum ea quæ audivisti agitaverit, tu vero pro ea qua polles facultate, mentis cogitata, non secus ac syllabas et verba ore prolata, auditu perceperis. Quemadmodum enim Deus voces nostras exaudit absque vocum articulatione tanquam vocibus expressas excipit, quolibet scilicet

Perpetuo in hos terra subitus ululat usque ad liberos.

De impiis sermo est, quod eorum supplicia Deus etiam usque in posteros extendat. Nam pœnas quas sub terra subituri sunt, indicans oraculum, in eos, inquit, subitus ululat, id est adversus illos mugit et infremit locus subterraneus, et tanquam leonino rugitu obstrepit. Quapropter etiam Proclus ait, cognatarum animarum congenere quoque sive consimilem esse compositionem; easque quæ nondum naturæ vinculis exsolutæ sunt, consimilibus quoque affectibus implicatas distineri. Oportere itaque et has omne supplicium explere, et cum ob naturalem cognationem inquinamenti infectæ atque refertæ fuerint, denuo ab illis repurgari.

Ne adaugeris fatum.

Fatum appellarunt sapientiores inter Græcos ipsam naturam, vel potius complementum illuminationum quas entium natura recipit. Et providentia quidem est immediata Dei beneficentia: fatum vero, quod connexionem et serie rerum omnium terrena gubernat. Subjicimur autem providentiæ, cum intellectualiter operamur; fato vero eum etiam corporaliter. Ne igitur (ait) tuum ipsius fatum adaugere velis, idque superare, sed committe te solius Dei voluntati atque moderationi.

Non enim a paterno principio imperfectum quid pro-
[cedit.

Omnia (ait) perfecta et numeris omnibus pro

JOANNIS OPSOPÆI NOTÆ.

(19) Εἰμαρμένην. Istam quoque fati descriptionem hinc decerpit idem Niceph. pag. 410.

(a) Hæc in Græco desiderantur, fortasse ex homoioteleuto.

cujusque ordine et dignitate absoluta producit Pater: sed genitorum imbecillitas et remissio rebus interdum suggerit defectum et imperfectionem. Verum Pater denuo revocat defectum ad perfectionem, et ad sui sufficientiam convertit. Ejusmodi est quod apostolus Jacobus Domini frater in Epistolæ suæ initio alta voce pronuntiavit: Omne donum perfectum superno descendit a Patre luminum. Nihil enim imperfectum a perfecto prodit, præsertim cum ad id quod ab ipso primo affunditur confestim recipiendum fuerimus prompti atque parati.

Sed non admittit illam paterna mens, quousque exi-
verit.

Mens paterna non admittit impetus voluntatum animæ, priusquam excluserit oblivionem divitiarum a Patre munificentissimo acceptarum, et in memoriam revocavit sacras quas ab ipso habuit tesseras, vocemque candoris indicem cum firma symbolorum patris genitoris sui memoria conjunctam emisit. Est enim anima ex sacris verbis et divinis symbolis composita: quorum illa quidem profluerunt a sacris fontibus, hæc autem a divinis unitalibus. Et sumus sane imagines sacrarum essentialium, simulacra vero incognitorum symbolorum. Est autem et hoc scitu dignum, quamlibet animam a qualibet anima specie differre: totque esse animarum species, quot sunt animæ.

Quando conspexeris genium terrestrem accedere,

Sacrifica lapidem muizurim inclamando.

Dæmones circa terram volutantes natura sunt mendaces, utpote procul a divina cognitione remoti, et materia tenebrosa impleti. Quod si ex his verum aliquem sermonem audire cupias, aram appara, et sacrifica lapidem muizurim. Habet enim hic lapis vim advocandi majorem dæmonem, qui occulta ratione materiali genio applicatus rerum inquisitarum veritatem insusurrat, quam ille porro homini interroganti proferat. Indicat autem nomen ipsum quo in provocatione utendum est una cum lapidis sacrificatione. Atque Chaldæi statuunt dæmonas quosdam bonos, quosdam malos esse: nostra autem pietatis doctrina omnes malos pronuntiat, ut qui præmeditata defectione bonitatem cum vitio et malignitate commutaverunt.

Disce intelligibile extra mentem esse.

Licet enim omnia mente comprehensa sint, Deus tamen primum intelligibile extra mentem existit. At illud extra non metiaris intervallorum distantia, neque accipias secundum intellectualem diversitatem, sed secundum solum intelligibilem excessum, et subsistentiæ proprietatem, excessum

JOANNIS OPSOPÆI NOTÆ

(20) Ἡνίκα etc. Hoc præceptum magicum cum explicatione sua citatur in iisdem Nicephori ad Synesium scholiis pag. 96, ubi metri ratione servata scribitur, Ἡνίκα δαίμονα δ' ἐρχόμενον, etc. et statim

τάρκη κατὰ τὴν ἐαυτῶν τάξιν. Ἦ δὲ τῷ γεννηθέντων πολλάκις ἀσθένεια καὶ ὕψις παρυφίστησι τὴν ἐνδοξίαν αὐτοῖς καὶ τὸ ἀτελές. Ἄλλ' ὁ Πατὴρ πάλιν ἀνακαλεῖται τὴν ἐνδοξίαν πρὸς τὸν τέλειον, καὶ ἐπιστρέφει πρὸς τὴν αὐτάρκειαν. Τοιοῦτόν ἐστὶ τὸ παρὰ τοῦ ἀπυστόλου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Κυρίου ἐκπεφωνημένον ἐν προοιμίῳ τῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ. Πᾶν δώρημα τέλειον ἀνωθεν ἐστὶ καταβαῖνον ἐκ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων. Οὐδὲν γὰρ ἀτελές παρὰ τοῦ τελείου πρόεσι, καὶ μάλιστα ὅταν τύχωμεν τὸ παρ' αὐτοῦ πρῶτως χεόμενον αὐτίκα ἔτοιμοι εἰς δέξασθαι.

Ἐλλ' οὐκ εἰσδέχεται κείνης πατρικὸς νοῦς, μέχρις ἂν
[ἐξέλθῃ.]

Ὁ παρὰδέχεται ὁ Πατρικὸς νοῦς τὰς τῶν θελημάτων τῆς ψυχῆς ὀρμὰς, μέχρις ἂν αὐτὴ ἐπιλάβηται μὲν τῆς λήθης ὧν πεπλούτηκε παρὰ τοῦ παναγάθου Πατρὸς, ἔλθῃ δὲ εἰς ἀνάμνησιν ὧν ἔσχεν ἐξ αὐτοῦ ἱερῶν συνθημάτων, καὶ φωνὴν ἀφήσει εὐγνώμονα, μνήμην ἐκυτῆς ἐνημεμένη τῶν τοῦ γεννησαντος αὐτῆν πατρὸς συμβόλων. Συνέστη γὰρ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τῶν ἱερῶν λόγων καὶ τῶν θείων συμβόλων ὧν οἱ μὲν εἰσὶν ἀπὸ τῶν ἱερῶν εἰδῶν, οἱ δὲ ἀπὸ τῶν θείων ἐνάδων. Καὶ ἐσμὲν εἰκόνες μὲν τῶν ἱερῶν οὐσιῶν, ἀγάλματα δὲ τῶν ἀγνώστων συνθημάτων. Δεῖ δὲ καὶ τοῦτο εἰδέναι, ὡς πᾶσα ψυχὴ πάσης ψυχῆς κατ' εἶδος διέστηκε, καὶ ὡς ὕσαι ψυχῆ, τσαῦτα καὶ εἶδη τῶν ψυχῶν ἐστίν.

Ἡνίκα (29) δ' ἐρχόμενον δαίμονα πρόσγειον ἀθρή-
[σης.]

ὅςτε λίθον μνίζουριν ἐπαυδῶν.

Ψευδεῖς μὲν τὴν φύσιν οἱ πρόσγειοι δαίμονες, ἅτε πόρρω τῆς θείας γνώσεως ὄντες, καὶ τῆς ἀφειγγοῦς ὕλης ἀναπεπλησμένοι. Εἰ δὲ βούλει παρ' αὐτοῦ ἀληθῆ τινα δέξασθαι λόγον, παρασκευάζε θυτήριον, καὶ ὅςτε λίθον μνίζουριν. Ὁ δὲ λίθος οὗτος δύναμιν ἔχει προκλητικὴν ἐτέρου μείζονος δαίμονος, ὃς δὴ ἀφανῶς τῷ ὕλικῳ δαίμονι προσίων, προσφωνήσει τὴν τῶν ἐρωτωμένων ἀλήθειαν, ἣν ἐκεῖνος ἀποκριτεῖται τῷ ἐρωτῶντι. Λέγει δὲ καὶ ὄνομα προκλητικὸν μετὰ τῆς τοῦ λίθου θυσίας. Ὁ μὲν Χαλδαῖος τινὰς μὲν τῶν δαιμόνων ἀγαθοὺς, τινὰς δὲ κακοὺς τίθηται· ὁ δὲ ἡμέτερος εὐσεβῆς λόγος πάντας, κακοὺς ὀρίζει, ἐκ προαιρετικῶν ἀποπτωμάτων τὴν κακίαν ἀνταλλαζόμενος τῆς ἀγαθότητος.

D

Μάθε τὸ νοητὸν, ἐπεὶ ἔξω νοῦ ὑπάρχει.

Εἰ γὰρ καὶ πάντα τῷ νῷ περιελήθηται, ἀλλ' ὁ Θεὸς, τὸ πρῶτον νοητὸν, ἔξω τοῦ νοῦ ὑπάρχει, τὸ δ' ἔξω, μὴ διαστηματικῶς νοήσης, μηδὲ καθ' ἐτερότητα νοερὰν, ἀλλὰ κατὰ μόνην τὴν νοητὴν ὑπερβολὴν, καὶ τὴν ἰδιότητα τῆς ὑπάρξεως, νοῦ παντὸς ἐπέκεινα οὔσαν, δι' οὗ τὸ ὑπερούσιον δεικνύεται. Ἡ γὰρ

μνίζουριν, de quo lapide vide August. Steuchum lib. viii, *De perenni philosophia* cap. 28, de dæmonum autem divisione secundum Chaldæos, Nicephorum in schol. pag. 117.

οὐσία ἐκεῖνη, ἡ ὁ νοῦς ἐστὶν ὁ πρῶτος νοητὸς, οὗ
ἐστὶν ἔξω τὸ αὐτονοήτων· πλὴν ὁ θεὸς καὶ τοῦ νοητοῦ
καὶ τοῦ αὐτονοήτου ἐπέκεινα. Καὶ μὴδ' ὅτι νοητὸν
ἐκεῖνο τὸ θεῖόν φαμεν, μὴδ' ὅτι αὐτονοήτων. Κρεῖτ-
τον γὰρ παντὸς καὶ ῥήματος καὶ νοήματος, ὡς πάντη
ἀνενοήτων καὶ ἀνέκφραστον, καὶ σιγῇ μᾶλλον τιμώ-
μενον, ἢ θαυμασίαις φωναῖς σεμνυόμενον. Ἔστι
γὰρ καὶ τοῦ σεμνύεσθαι ὑψηλότερον, καὶ τοῦ ἐκφω-
νεῖσθαι, καὶ τοῦ ἐννοεῖσθαι.

silentio magis honorari, quam venerandis vocibus
prædicari debeat. Excellentior enim est omni prædi-
catione, elocatione et intellectus comprehensione.

Αἱ Ἰουγγες νοούμεναι, πατρόθεν νοήουσι· καὶ
[αὐταὶ
Βουλῶν ἀφθέγκτων κινούμεναι ὥστε νοῆσαι.

Αἱ Ἰουγγες (21) δυνάμεις εἰσὶ τινες μετὰ τὸν Πα-
τρικὸν βυθὸν ἐκ τριῶν τριάδων συγκείμεναι· ἅς
νοεῖται κατὰ τὸν Πατρικὸν νοῦν τὸν τὴν αἰτίαν αὐ-
τῶν ἐνοειδῶς ἐν ἑαυτῷ προστησάμενον. Αἱ δὲ βου-
λαὶ τοῦ Πατρὸς διὰ τὴν νοητὴν ὑπερβολὴν ἀφθέγκται.
Τὰ δὲ τῶν ἐξηρημένων συνθήματα νοεῖται καὶ νοῆται
ὑπὸ τῶν δευτέρων, ὡς ἀφθέγκται νοεῖται, καὶ ὡς
ἐξηρημένα τῶν νοητῶν προόδων. Ὡς γὰρ αἱ τῶν
ψυχῶν νοήσεις καὶ νοήσι τὰς νοεῖται τάξεις, ὡς
ἀμεταβάτους νοήουσιν, οὕτω καὶ αἱ τῶν νοεῖται ἐνέρ-
γειαι τὰ νοεῖται συνθήματα νοήουσι, ὡς ἀφθέγκται
νοήουσιν ἐν ὑπάρξεσιν ὑπεστηκῶτα ἀγνώστους.

intelligunt: sic etiam intellectualium operationes
symbola intellectus capacia intelligentes, ea absque
soni emissionem intelligunt, in substantiis incognitis subsistentia.

JOANNIS OPSOPÆI NOTÆ.

(21) Αἱ Ἰουγγες. Retinui Græcam dictionem *junges*
in versione, quod ea Lælius poeta apud Apuleium
usus sit in his versibus:

Philtra omnia undique eruant:
Antipalhes illud queritur,
Trochili, iunges, tannix

inquam longe ultra omnem mentem, quo super-
essentiale demonstratur. Illa enim essentia est
mens primo intelligibilis, extra quam gradu supe-
rius est ipsum per se intelligibile. Deum excipe,
qui et intelligibile et ipsum per se intelligibile longe
transcendit. Divinam enim illam naturam dicimus
neque intelligibilem, neque per se intelligibilem.
Superat enim omne verbum et intellectum, ita ut
nec mente percipi, nec verbis explicari possit, et
prædicari debeat. Excellentior enim est omni prædi-

*Junges intellectæ, a patre intelligunt: et hæ
Consiliorum nihil sonantium moventur ut intelli-
gant.*

Junges sunt potentie quedam proximæ post
fundum paternum e tribus trinitatibus composite:
quas intelligere ait per paternam mentem, quæ
causam illarum in unitatis forma sibi ipsi repræ-
sentatam exhibet. Consilia autem Patris ob intel-
ligibilem excellentiam nullum sonum edunt. Atqui
abstractarum rerum notæ et signa intellectu præ-
dita etiamsi a secundis sive inferioribus intelli-
guntur, ea tamen lanquam nihil sonantia et ab
omni intelligibili excursu separata intelliguntur.
Ut enim unarum intelligentiæ licet ordines intel-
lectu præditos intelligunt, eos tamen ut immobiles

intelligunt, in substantiis incognitis subsistentia.

Radiculæ, herbæ, surculi, etc.
Nominis rationem et significationem vide apud
Pindari et Theocriti scholiastas, Suidam item et
Nicephorum ad hæc Synesii verba αἱ μάγων Ἰουγγες
αὐται, pag. 96.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΨΕΛΛΟΥ

ΕΚΘΕΣΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΔΗΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑ ΧΑΛΔΑΙΟΙΣ ΔΟΓΜΑΤΩΝ.

EJUSDEM PSELLI

SUMMARIA ET BREVIS DOGMATUM CHALDAICORUM EXPOSITIO.

Ἐπτά φασὶ σωματικούς κόσμους, ἐμπύριον ἓνα
καὶ πρῶτον, καὶ τρεῖς μετ' αὐτὸν αἰθερίους, ἔπειτα
τρεῖς ὑλαίους· ὧν ὁ ἔσχατος χθόνιος εἴρηται καὶ
μισοφαής, ὡς ἐστὶν ὁ ὑπὸ σελήνην τόπος, ἔχων ἐν
ἑαυτῷ καὶ τὴν ὕλην ἣν καλοῦσι βυθόν. Μίαν ἀρχὴν
τῶν πάντων δοξάζουσι, καὶ ἐν αὐτῇ καὶ ἀγαθὸν ἀπο-
γυμνοῦσιν. Ἐἵτα πατρικὸν τινα βυθὸν σέβονται, ἐκ
τριῶν τριάδων συγκείμενον. Ἐκάστη δὲ τριάς ἔχει
πατέρα, δύναμιν, καὶ νοῦν. Ἐἵτα ἐστὶν ἡ νοητὴ Ἰουγγὴ
μετὰ δὲ τριτὴν, οἱ συνοχεῖς, ὁ ἐμπύριος, ὁ αἰθέ-

Chaldæi statuunt septem mundos corporeos,
igneum unum eumque primum, post hunc tres
ætherios, deinde tres materiales: e quibus ulti-
mus terrestris dicitur et lucis osor, qui locus est
subter lunam, in sese etiam materiam complectens,
quem fundum nominant. Unicum arbitrantur esse
rerum omnium principium, idque profitentur unum
esse et bonum. Deinde colunt paternum quoddam
fundum ex tribus trinitatibus compositum. Quæ-
libet autem trinitas habet patrem, potentiam, et

mentem. Postea sequitur junx mente comprehensibilis. Huic proximi sunt mundorum rectores, igneus, ætherius, et materialis. Post rectores cæremoniarum principes. His succedunt perennium fontium patres, qui et mundi ductores nominantur, quorum primus semel supra dictus est: post quem Hecate, deinde is quem bis supra nominavimus: ab hoc sunt tres implacabiles, et omnium ultimus succinator. Venerantur etiam fontanam trinitatem fidei, veritatis et amoris. Ponunt item solem imperatorem, et a fonte materiali archangelicum, sensationis fontem, fontanum judicium, fulmineum fontem, speculorum fontem, characterum fontem incognitis signis et symbolis inveniientem, et summitates fontanas, Apollinis, Osiridis, Mercurii. Materiales vero fontes dicunt esse centrorum, elementorum et somniorum zonam. Item animam fontanam. Fontibus subjungunt principia: quod principiis superiores et excellentiores sint fontes. Principiorum autem animalia procreantium summitas vocatur Hecate: medietas, anima inchoativa: extremitas, virtus inchoativa. Sunt apud illos quoque Hecate ἄζωνοι, quæ zonas non habent, ut Chaldaica τριεκάδοτις, κωμάς, et ἐκκλυστική. Dii autem ἄζωνοι illis dicuntur Sarapis et Dionysus sive Bacchus: Osiridis item σειρά (quasi ad gentiorum series catenæ more connexa) et Apollinis appellantur ἄζωνοι dii quod expedite potestate sua in zonis utuntur, et supra deos conspicuos locali sunt. Ζωναῖοι contra qui zonas habent, libere circa cæli zonas volvuntur et gubernandi munus obeunt, habent enim Chaldæi deorum genus Ζωνæum, quod sensibilis mundi partes inhabitat, et regiones circa materialem locum sorte distributas cingit. Post zonas est circulus non errans seu fixus septem orbes complectens, in quibus stellæ sunt. Porro alius illis est mundus solaris, ætherio fundo subserviens; alius Ζωνæus, unus e septem. Animarum humanarum duplicem ponunt causam e fonte perenni promanantem, paternam nempe mentem, et animam fontanam. Prodit autem, ut illi volunt, particularis anima a fontana, juxta Patris voluntatem: et habet essentiam per se generatam et animatam. Aliunde enim non movetur. Nam si, ut in oraculo fertur, ignis divini pars est et ignis lucidus, atque paternæ mentis conceptus, profecto forma est materiæ expers et per se subsistens. Illa enim omnia cum divina natura communicant, cujus particula est anima. Aiunt omnia in qualibet anima esse, sed et cuilibet inexplicabilem et incognitam fandorum et infandorum signorum

Α ριος, καὶ ὁ ὕλαϊος. Μετὰ δὲ τοὺς συνοχεῖς, οἱ τελετάρχαι· μετὰ δὲ τούτους, οἱ πηγαῖοι πατέρες, οἱ καλούμενοι καὶ κοσμαγωγοί· ὧν ὁ πρῶτος ὁ ἀπαξ ἐπέκεινα λεγόμενος· μεθ' ὧν ἡ Ἑκάτη, εἶτα ὁ δις ἐπέκεινα· μεθ' ὧν τρεῖς ἀμείλικτοι· καὶ τελευταῖος ὁ ὑπεζωχός. Σέβονται δὲ καὶ πηγαίαν τριάδα πίστεως καὶ ἀληθείας καὶ ἔρωτος. Φασὶ δὲ καὶ ἀρχικὸν ἥλιον, ἀπὸ τῆς ὕλικῆς πηγῆς καὶ ἀργαγγελικόν, καὶ πηγὴν αἰσθήσεως, καὶ πηγαίαν κρίσιν, καὶ κεραιὸν πηγὴν, καὶ πηγὴν διοπτρῶν καὶ χαρακτήρων πηγὴν ἐπιβατεύουσαν τοῖς ἀγνώστοις συνθήμασι· καὶ πηγαίας ἀκρότητας, Ἀπόλλωνος, Ὀσίριδος, Ἑρμοῦ. Ὑλικὰς δὲ πηγὰς φασιν, κέντρων καὶ στοιχείων, καὶ ὀνειρίων ζώνην, καὶ πηγαίαν ψυχῆν. Μετὰ δὲ τὰς πηγὰς λέγουσιν εἶναι ἀρχάς. (Α) γὰρ πηγαὶ ἀρχικώτεραι τῶν ἀρχῶν· τῶν δὲ ζωογόνων ἀρχῶν, ἡ μὲν ἀκρότης, Ἑκάτη καλεῖται. Ἡ δὲ μεσότης, ψυχὴ ἀρχική. Ἡ δὲ περάτωσις, ἀρετὴ ἀρχική. Εἰσὶ δὲ παρ' αὐτοῖς καὶ ἄζωνοι (22) Ἑκάται, ὡς ἡ τριεκάδοτις ἡ Χαλδαϊκὴ, καὶ ἡ κωμάς, καὶ ἡ ἐκκλυστική. Ἀζωνικοὶ δὲ παρ' αὐτοῖς θεοί, ὁ Σάραπις, καὶ ὁ Διόνυσος καὶ ἡ τοῦ Ὀσίριδος σειρά (23), καὶ ἡ τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἀζωνοὶ δὲ καλοῦνται οἱ εὐλύτως ἐνεξουσιάζοντες ταῖς ζώναις καὶ ὑπεριδρυμένοι τῶν ἐμφανῶν θεῶν. Ζωναῖοι δὲ, οἱ τὰς ἐν οὐρανῷ ζώνας ἀπολύτως περιελίττοντες, καὶ τὰ τῆδε διοικούντες. Θεῖον γὰρ γένος ἐστὶ παρ' αὐτοῖς ζωναῖον, τὸ κατανειμάμενον τὰς τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου μερίδας, καὶ ζωσάμενον τὰς περὶ τὸν ὕλαϊον τόπον διακληρώσεις. Μετὰ δὲ τὰς ζώνας ἐστὶν ὁ ἀπλανὴς κύκλος, περιέχων τὰς ἑπτὰ σφαῖρας, ἐν αἷς τὰ ἄστρα. Καὶ ἄλλος μὲν παρ' αὐτοῖς ὁ ἡλιακὸς κόσμος τῷ αἰθερίῳ βάθει δουλεύων· ἄλλος δὲ ὁ ζωναῖος, εἷς ὧν τῶν ἑπτὰ. Τῶν δὲ ἀνθρωπίνων ψυχῶν αἷτια διττὰ πηγαῖα τίθενται· τὸν τε πατρικὸν νοῦν, καὶ τὴν πηγαίαν ψυχῆν. Καὶ προέρχεται μὲν αὐτοῖς ἡ μερικὴ ἀπὸ τῆς πηγαίας κατὰ βούλησιν τοῦ πατρὸς· ἔχει δὲ καὶ αὐτόγονον οὐσίαν καὶ αὐτόζωον. Οὗ γὰρ ἐστὶν ὡς ἑτεροκίνητος. Εἰ γὰρ κατὰ τὸ λόγιον μοῖρα τοῦ πυρός ἐστὶ τοῦ θεοῦ καὶ πῦρ φαινὸν καὶ νόημα πατρικόν, εἶδος ἐστὶν αὐλὸν καὶ ἀθυπόστατον. Τοιοῦτον γὰρ πᾶν τὸ θεῖον, οὗ μέρος ἡ ψυχὴ· καὶ πάντα φασὶν εἶναι ἐν ἐκάστη ψυχῇ. Καθ' ἐκάστην δὲ ιδιότητα ἀγνώστου ῥήτου καὶ ἀποβρήτου συνθήματος· καὶ καταβιβάζουσι δὲ τὴν ψυχὴν πολλάκις ἐν τῷ κόσμῳ δι' αἰτίας πολλὰς· ἢ διὰ πτερορύσιν (24), ἢ διὰ βούλησιν πατρικὴν. Δοξάζουσι δὲ τὸν κόσμον αἰδιον καὶ τὰς τῶν ἄστρον περιόδους· τὸν δὲ ἄδην πολλαχῶς καταμερίζουσι. Καὶ νῦν μὲν αὐτὸν θεὸν ὀνομάζουσιν ἀρχηγὸν τῆς περιγείου λήξεως· νῦν δὲ τὸν ὑπὸ σελήνην τόπον φασὶ· νῦν δὲ

JOANNIS OPSOPÆI NOTÆ.

(22) Ἀζωνοὶ. Servius in illud *Æneid.* XII. *et diis communibus aras*: « Ut autem altioris scientiæ hominibus placet, dii communes sunt qui ἄζωνοι dicuntur, id est qui cæli certas non habent partes, sed generaliter a cunctis coluntur. Ubique enim eos esse manifestum est, ut mater Deum, cujus potestas in omnibus zonis est. »

(23) Σειρά. Σειρά idem videtur denotare quod

Synesii σίρρατον, cujus significationem vide apud Nicephorum pag. 114.

(24) Πτερορύσιν. Scribendum est πτεροβύσιν, et hoc est e Platonis philosophia in *Phædro*, ubi *Adcastiæ legem exponit*. Ἦν δὲ (inquit) βαρυνθεῖσα ἡ ψυχὴ πτεροβύσιν τε καὶ ἐπὶ τὴν γῆν πέσῃ, et quæ sequuntur.

τὴν μεσαιτάτην τοῦ αἰθερίου κόσμου καὶ τοῦ ὕδατος· νῦν δὲ τὴν ἄλογον ψυχὴν, καὶ τιθέασιν ἐν αὐτῇ τὴν λογικὴν, οὐκ οὐσιωδῶς, ἀλλὰ σχετικῶς, ὅταν συμπαθῶς ἔχη πρὸς αὐτὴν καὶ προβάλη τὸν μερικὸν λόγον. Ἰδέας δὲ νομίζουσι, νῦν μὲν τὰς τοῦ Πατρὸς ἐννοίας, νῦν δὲ τοὺς καθόλου λόγους, καὶ φυσικοὺς καὶ ψυχικοὺς καὶ νοητούς· νῦν δὲ τὰς ἐξηρημένους τῶν ἵν-τῶν ὑπάρξεις. Τοὺς δὲ περὶ μαγείων λόγους συνιστῶσιν ἀπὸ τε τῶν ἀκροτάτων δυνάμεων, ἀπὸ τε τῶν περιγεῖων ὕλων. Συμπαθῆ δὲ τὰ ἄνω τοῖς κάτω φασὶ καὶ μάλιστα τὰ ὑπὸ σελήνην. Ἀποκαθιστῶσι δὲ τὰς ψυχὰς μετὰ τὸν λεγόμενον θάνατον κατὰ τὰ μέτρα τῶν οἰκείων καθάρσεων, ἐν ὅλοις τοῖς τοῦ κόσμου μέρεσι. Τινὰς δὲ καὶ ὑπὲρ τὸν κόσμον ἀναβιβάζουσι, καὶ μέσας αὐτὰς διορίζονται τῶν τε ἐμπερίστων καὶ μεριστῶν φύσεων. Τούτων δὲ τῶν δογμάτων τὰ πλείω καὶ Ἀριστοτέλης καὶ Πλάτων ἐδέξαντο· οἱ δὲ περὶ Πλωτίνου καὶ Ἰάμβλιχου, Πορφύριον τε καὶ Πρόκλον πᾶσι κατηκολούθησαν, καὶ ὡς θείας φωνὰς ἀσυλλογίστως ταῦτα ἐδέξαντο.

quæ sub luna sunt. Collocant animas post mortem, juxta modulum et mensuram lustrationum singulis familiarum et convenientium, in omnibus mundi partibus : quasdam etiam ultra mundum evchunt : easque discrimine facto in naturas dividuas et individuas separant. Atque Plato quidem et Aristoteles plures ex enumeratis opiniones receperunt : Plotinus vero, Jamblichus, Porphyrius, Proclus, eorumque discipuli omnes in universum approbarunt, et non secus ac divinas voces absque ullo discrimine et examine admiserunt.

ΤΟΥ ΨΕΛΛΟΥ

EIS TON EPMOY TOY TRISMEGISTOY PIMANDRHN.

PSELLI

IN MERCURII TRISMEGISTI PIMANDRUM.

Ἔοικεν ὁ γόης οὗτος τῇ σείᾳ Γραφῇ οὐ παρέργως ὠμίληκέναι· ὅθεν ἐκ ταύτης ὀρμώμενος τῇ κοσμοποιίᾳ ἐπιχειρεῖ, μηδὲ αὐτὰς ὀκνῶν τὰς Μωσαϊκὰς λέξεις ψιλὰς ἐνίοτε ἀναγράφει· ὡς καὶ τὸ προκείμενον τοῦτο ῥητὸν ὄλον· τὸ γὰρ, « Ἔπεν ὁ θεός, αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε, » σαφῶς ἐκ τῆς Μωσαϊκῆς κοσμοποιίας ἐστίν. Οὐ μὴν ἐνέμεινε παντελῶς τῇ ἀπλότητι καὶ σαφηνείᾳ, καὶ τῷ εὐθεῖ καὶ εὐκρινεῖ καὶ ὅλως θεοειδεῖ τῆς Γραφῆς, ἀλλ' εἰς τὸ εὐωθὸς ὑπερβύη πάθος τοῖς τῶν Ἑλλήνων σοφοῖς, εἰς ἀλληγορίας καὶ πλάνας καὶ τερατείας ἐκ τῆς εὐθείας ὁδοῦ καὶ ἀπλανοῦς ἐκτραπεῖς, ἢ ὑπὸ τοῦ Ποιμάνδρου συνελασθεῖς. Οὐκ ἀδελφὸν δὲ ὅστις ἦν ὁ τῶν Ἑλλήνων Ποιμάνδρης, ὁ καὶ παρ' ἡμῶν κοσμοκράτωρ ὀνομαζόμενος ἢ τῶν ἐκείνου τις. Κλέπτῃς γὰρ, φησὶν, ὁ διάβολος καὶ ἐκφερομυθεῖ τὰ ἡμέτερα, οὐχ ἵνα οἱ ἐκείνου μεταμάθωσιν τὴν ἀσέθειαν, ἀλλ' ἵνα τοῖς τῆς ἀληθείας ῥήμασι καὶ νοήμασιν τὴν ἑαυτῶν

A symbolorumve proprietatem. Volunt animam in mundum demitti ob multas causas, aut propter pennarum defluvium, aut propter paternam voluntatem. Arbitrantur mundum æternum esse, ut et stellarum conversiones. Plutonem sive infernum in varias partes dividunt, eamque modo deum appellant, ordinis illius qui circa terram sortem suam obtinuit, ducem; modo regionem sublunarem : modo medias inter ætheriam et materialem mundum partes obcurrentem; modo animam rationis expertem : in ea rationalem animam constituunt, non essentialiter, sed proportione quadam, quando convenienter ad illam affecta est, particulari ratione projecta. Ideas definiunt modo esse Patris intelligentias : modo universales rationes, naturales, animales et intellectiles : modo substantias a rebus ipsis abstractas. Astruunt omnem magicæ scientiæ rationem perfici a summis potentiis et terrenis materiis, familiaritatem item et convenientiam superiora cum inferioribus habere, præsertim

B
 Astruunt omnem magicæ scientiæ rationem perfici a summis potentiis et terrenis materiis, familiaritatem item et convenientiam superiora cum inferioribus habere, præsertim
 C Videtur incantator ille non obiter in divina Scriptura versatus esse; unde ex illa profectus de mundi creatione tractat, non dubitans tenues Moysis voces nonnunquam transcribere; ut et hæc proposita verba. Illud enim : « Dixit Deus, Crescite et multiplicamini » evidenter ex Mosaica creationis historia oritur. Non quidem servat omnino simplicitatem et perspicuitatem et rapiditatem et sinceritatem et divinitatem Scripturæ, sed in solitum Græcorum sapientum morem abit, in allegorias et errores et portenta ex recta et segura via delapsus vel a Poimandre coactus. Non incertum autem est quis esset ille Græcorum Poimandres, idem qui apud nos mundi Dominus nominatur aut unus ex ejus ministris. Fur enim, inquit, est diabolus et nostros sermones divulgat non ut ejus discipuli impietatem dediscant, sed ut veritatis vocibus et sententiis suam impietatem ornantes, persuasibi-